

Hurma Velayet Ashabına İşarettir	3
Hikaye (Evliyalar Şehri).....	3
Herkese Fazilet Verilmez	4
Yüce Meali:	4
Tefsîr-i Şerifi:	4
Sebebi Nüzul Mecûsilerdir	4
Mecûsiler Bozuk İnançları.....	4
Onları ve Cinleri Allah Yarattı	5
Kızlar Uydurdular	5
Evlat İsnadı.....	5
Evlat Edinmekten Münezzehtir	5
Gökleri ve Yeri Yaratandır	6
Eş ve Çocuk Edinmekten Münezzehtir.....	6
Allâhü Teâlâ Hazretleri Peder ve Amca Değildir	6
Allâhü Teâlâ Her Şeyi Yarattı	6
Mutlak Yaratıcı.....	6
Alimdir Her Şeyi Bilir	7
Allah	7
Ondan Başka İlâh Yoktur	7
Vekil	8
Hikaye (Gerçek Tevekkül ve Kurtuluş).....	8
İşârî Manâlar.....	9
Mekr	9
Günah ve Hatalar Bizimdir	9
Gözler	9
Görme.....	9
İdrâk ve Görmek Arasındaki Fark?	9
Görme ve İdrâk.....	10
Zât Bilinmez	10
Göklerin ve Yerin Nuru	10
- "Nûr üzerine nûr!"	10
Güneş Çıplak Gözle Görülmez.....	11
Rü'yetullah Hadisi	11
Mü'tezilenin Rü'yetullah görüşü	11
Mü'tezileye Cevâp	11
Mü'tezilenin Tereddüdü.....	12
Basiret Körlüğü	12
İdrâk Basar ve rüyet.....	13
Rüyetullah Âhiret'te.....	13
Mi'râcta Rüyet	13
Te'vilât-i Necmiyye'den.....	13
Gözlerin görememe Sebebi	14
Dünyada Görmek.....	14
Ailâhü Teâlâ Hazretlerini Rüyada Görmek	15
Allah'a Giden Yol	15
Hamza el-Karî (k.s.) Hazretlerinin Rüyası	15
Rüyada Görmek.....	15
Rüya mı İlim mi?.....	16
Rüya (Görmek).....	16
Rüya (görmek) Marifetten Yükdir	16
Vuslat Mertebelere Göredir	16
Dünyada Görmek.....	16
Kalb Melekût Âleminde	16
Latîf Nedir?	17
Kulun Lütufkâr Olması?.....	17
Davetin Etkili Olması	17
Öğütlerin Etkili Olması?.....	17
Fiil Sözdən Ağırır	17
Fiilî Nasihat	18
Habîr Nedir?	18

Habır Olmak	18
Rabbinizden Basiretler Geldi	18
Tefsir-i Şerifi:	19
Basiret Nedir?	19
Gören ve Kör	19
İşâri Manâlar	20
Saadetin en büyüğü	20
Basireti Kapananlar	20
Hafız Allâhü Teâlâ Hazretleridir	20
Âyetleri Tasrif Ediyoruz	21
Bilenler	21
Vahye Tabi Ol	21
Pişman Olmamak İçin	22
Murâkib Değildi	22
Vekili de Değildi	22
Hafız ile Vekilin Farkı?	22
Kâfirlerin iman Etmemeleri	22
Şakâvetin (bedbahtlık.mutsuzluk) Alâmetleri	22
Saadetin Alâmetleri	23
Hikaye (İnayet ve Muhabbet)	23
Güzel Sonuç Zahitliğe Bağlı Değildir	23
Kulun Üzerine Vacip Olanlar	23
Hikâye (Tul-i emel ve tevbe)	23
Tebliğ	24
Mürşid-i Kâmilin davet usûlü	24
Tevhid Kelimesi	24
Gayri Müslimlerle İletişim	24
Tefsir-i Şerifi:	25
Gayri Müslimlere Hakaret	25
Allah'a Sövmelerine Sebep Olmayın	25
Taatın Terki	26
Emr-i Bii-Ma'rûfun Terki	26
Kendini beğenmek	26
Hakikî Suret	27
Hikâye (güzel amel-çirkin amel)	27
Tabiatı Islâh	27
Te'vilât-ı Necmiyye'den	28
Ne Ekersen Onu Biçersin	28
Hikâye (Kulluk Ve ibadet)	28
Ayrılık Acısı	29
Sebeb-i Nüzul	29
Âyet ve Mucizeler	29
mucizeleri Görseler	30
Gözleriyle Görseler Bile	30
Kalblerin Çevrilmesi	30

Hurma Velayet Ashabına İşarettir

Hurma, diğer ağaçlardan daha yüksektir. Bundan dolayı. Hurma, velayet sahibine işaret olduğu söylenir. Onların velayetlerinin meyvesi, talebelere ve müritlere, yakın olanlar vardır.

Yani onlardan kimi yakın olur ve onun velayetinin meyvelerinden faydalanmak mümkün olur.

Onlardan (evliyadan) kimi uzlet (inzivayı) ve inkıtâ'ı (geri çekilmeyi) tercih eder; kendisine bağlanan kimselerden...

Hepsinin işleri, Ailâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerine ve iznine bakar...

İşte bundan dolayı, onları (evliyâullah'ın değişik seyr-i sülûk takip etmelerini) ancak câhillere ta'n eder, (dil uzatır ve yererler...)

Evliyâullah halvetlerinde ve celvetiyyelerinde kalbler bahçesinde meyveler verirler ve gaybler habbelerinin lezzetleriyle lezzetlenirler. (Ve hem de bağlılarına lezzet verirler...) Onların işleri, halktan ve halkın gözlelerinden örtülüdür...¹

Hikaye (Evliyalar Şehri)

(Meşâyih-i kirâmın k.s. hazretlerinin) bazılarında rivayet olundu. Buyurdu:

"Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin mübarek kabri-i şeriflerinin (Ravza-i Muttahhara'nın) yanında evliyadan dokuz kişi gördüm. Kendilerine tabi olup peşlerine düştüm. Onlardan biri bana döndü:

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu. Ben;

"Size olan sevgimden dolayı sizinle beraber yürüyorum," dedim. Zira ben sizin ziyaret ettiğiniz (Efendimiz s.a.v. hazretlerinden) işittim;

"Kişi sevdiğiyle beraberdir,"² buyurdular.

(Bunun üzerine) onlardan biri;

"Bizim gitmeyi kastettiğimiz yere varmaya sen güç ve tákât getiremezsin! Zira (bu gideceğimiz yere) yaşı ancak kırka ulaşmış olanlar varabilirler!" dedi. Bir başkası da;

"Bırak onu! (Bizimle gelsin) umulur ki Allâhü Teâlâ hazretleri, bunu ona da nasip eder!" buyurdu.

(Bunun üzerine) ben onlarla beraber yürüdüm. Yeryüzü altımızda duruluyordu. Bizler hiç konaklamadık: ta ki altın ve gümüşten yapılmış bir şehre varıncaya kadar durmadık. Ağaçları kesif halindeydi. Nehirleri durmadan akıyordu. Meyveleri büyük ve çok değerliydi.

Biz o şehre girdik ve meyvelerinden yedik. Üç elmayı beraberimde aldım. O evliyalar, bu üç elmayı yanıma almaktan bana mani olmadılar. Oradan ayrılırken bu şehirden kendilerine sordum. Onlar:

"Evliyalar şehridir! Evliyalar nezih olmayı murad ettiklerinde her nerede olurlarsa olsunlar bu şehir onlara zahir olur. Senden başka hiçbir kimse kırkıncıdan önce bu şehre girmiş değildir..." dediler. Her ne zaman acıksam, ondan yiyordum. Onlar hiç değişmediler. Ehlimle döndüm. Aileme döndüğümde, nefsim için sakladığım elmadan başka bir şey kalmamıştı. Kız kardeşim beni kucakladı ve sordu:

"Hani nerede seferinde bize getirdiğin?" dedi.

"Ben dünyadan uzak (size hediye alacak bir imkanı yok iken) ve rahattan yoksun iken size ne getirebilirim!" dedim. Kız kardeşim:

"Hani elma?" dedi.

Ben elmayı ondan gizledim ve ona;

"Ne elması?" dedim. Kız kardeşim:

"Ey miskin! Vallahi ben daha yirmi yaşında bir kız İken beni o şehre soktular. Sen ancak kovulduktan sonra orayı görebildin! Vallahi ben oraya cezbelerden bir cezbeye kapılınca ona (girmeye) hitaplardan bir hitap aldım..." dedi.

(Kız kardeşimin bu açıklamaları üzerine) ben;

"Ey kız kardeşim! Onlardan büyük abdal (veli) bana; "senden önce hiçbir kimse kırkıncıdan önce buraya girmedi" dedi..." Kız kardeşim:

"Evet! "Muridler"den kırkıncıdan önce hiçbir kimse o şehre girmedi. Ama "murad" olunanlar ise o şehre girerler. Ve (hatta onunla da) razı olmaz ve yetinmezler... Sen dilediğin vakit ben o şehri sana gösterebilirim!" dedi. Ben atıldım:

"Hemen istiyorum!" dedim. Kız kardeşim:

"Ey şehrim! Yanımda hazır ol!" dedi.

Vallahi (kız kardeşimin bu sesiyle) şehri aynen olduğu gibi gördüm. Şehir bize doğru salına salına ona yükselerek geldi. Bacım elini uzattı ve bana;

"Hani senin elman nerede?" diye sordu. (Şeyh hazretleri) buyurdu.

"Başımdan aşağıya elma yağmaya başladı... Bacım tebessüm etti ve sonra bana;

¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/673.

² Sahih-i Buhârî: 5702, Sahih-i Müslim: 4779,

- "Yanında bu mülkü olan (böyle manevî bir saltanata sahip olan kişi) senin bir elmana hiç muhtaç olur mu?" dedi.

(Şeyh hazretleri) buyurdu:

- "Vallahi bu hadise anında ben nefsimi çok hakir gördüm. O ana kadar kız kardeşimin onlardan (evliyadan) olduğunu bilmiyordum. Allâhü Teâlâ hazretleri, onlardan râzî olsun!"³

Herkes Fazilet Verilmez

Sadî (k.s.) buyurdular:

- "Her kes başa geçmeye layık değildir. Keramet fazilettir. Rütbe ise kaderledir..."⁴

Yüce Meali:

Bir de tuttular, Allah'a cinleri (gizli mahlûkları) şerik koştular. Halbuki O, onları yarattı. Bundan başka, Ona oğullar ve kızlar saçmaladılar; ne dediklerini bildikleri yok. O'nun zât-ı sübhânîsi onların vasıflandırmalarından çok münezze ve müteâlîdir.¹⁰⁰

Göklerin ve yerin mübdii (mucidi). O'na veled nasıl tasavvur edilir ki, bir eşi bulunmak mümkün değil!? O her şeyi yaratmış ve her şeye alim...¹⁰¹

İşte size bu evsaf ile işaret olunan zât-ı a'lâdır; Allah Rabbınız... Başka ilah yok; ancak O... Her şeyin halikı O... O halde, O'na kulluk edin... Her şeye karşı dayanılacak vekil de O...¹⁰²

O'nu gözler idrâk etmez, gözleri O idrâk eder. Öyle latîf, öyle habîr O...¹⁰³⁵

Tefsîr-i Şerifi:

"Bir de tuttular, Allah'a cinleri (gizli mahlûkları) şerik koştular."⁶

Sebebi Nüzul Mecûsîlerdir

Kâşifi (r.h.) buyurdular:

Sahih kavle göre bu âyet-i kerime "zındıklar" hakkında nazil oldu. Yani Mecûsîler hakkında nazil oldu. Onlara aynı zamanda h'ais "iki ilâha inanan kişiler" de denilir.⁷

Mecûsîler Bozuk İnançları

- "Allâhü Teâlâ ve şeytan kardeşirler! Allâfcü .Teâlâ;

1- İnsanları,

2- Hayvanları,

3- En'âm (deve, sığır, manda, koyun ve keçi gibi) hayvanları

4- Ve bütün hayırları yarattı," dediler.

Mecûsîler, Allâhü Teâlâ hazretlerine, "Yezdan" diye tabir ederler...

Şeytan ise,

1 -Yırtıcı hayvanları,

2- Yılanlar,

3- Akrepler,

4- Ve bütün serleri yarattı... derler

Mecûsîler, şeytanı "Ehremen" derler...

³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/673-675.

⁴ Bostan-ı Sa'diyyi Şirâzî s. 98,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/675.

⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/676.

⁶ Müfessirlerin beyanına göre buradaki "cin", melekleri ve şeytanları da içine alan bir genel mânâda kullanılmıştır, İbnü Abbas demiştir ki: "Cin" kelimesi, istitar (gizlenme- örtünme) den türemiştir. Melekler ve bütün ruhanîler de gözle görünmezler ve sanki gözlerden gizli gibidirler. Bu yorum ile de tblis de cinden sayılır. Meleklerle ve ruhanîlere de cin denilmiştir". Yukarıda putlar ve yıldızlar gibi hissedilen ve fizikî şeylerden ortak kabul edenlerin, puta tapanların, yıldızlara ve heykellere tapanların sapıklıkları beyan olunduktan sonra, burada da bunların felsefî kaynağı olan ruha tapanların sapıklıkları, yani melekler, şeytan, akıl, nefis, madde, kuvvet, tabiat gibi gizli ve fizik ötesi sebeplere bağlananların ve bunları "üç tanrı" ve "aracı" sayanların sapıklıkları beyan olunmuştur. Elma 11 Tefsiri....

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/676-677.

⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/677.

Yine bu şekilde şu kavli-î şerif de bunu beyân eder:

"Bir de onunla cinler beyninde bir nesep uydurdular. Celâlim hakkı için, cinler bilirler ki onlar ihzar olunacaklardır. Münezzezh, sübhân o Allah onların isnat ettikleri vasıflardan!"⁸

İblis (şeytan) cindendir.

Manâsı, onlar bâtil itikatlarında cinleri, Allâhü Teâlâ hazretlerine şerik (ortak) ettiler, demektir.⁹

Onları ve Cinleri Allah Yarattı

"Halbuki 0, onları yarattı," (3/75)

Bu kavli-î şerif, si "tahkik" kelimesinin takdiriyle, "Ve kıldılar, "filinin failinden hâl'dir.

Yani, halbuki onlar çok iyi biliyorlar ki, Allâhü Teâlâ hazretleri, onların yaratıcısıdır; cinler değil... Halbuki yaratan ile yaratamayan (bir mahlûk) bir değildir.

Zamir, yapanlara (cinlerden şirk kılanlara) rücu eder "cinne" râci olması da mümkündür.

0 zamanda kavli-î şerifin manâsı şöyle olur: Halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri cinleri yarattı. Allâhü Teâlâ hazretlerinin mahlûku olan cinleri nasıl oluyor da ona şerik (ortak) koşuyorlar?¹⁰

Kızlar Uydurdular

"(Bundan başka,) O'na saçmaladılar;"

Yani yaptılar ve iftira ettiler; Allâhü Teâlâ hazretlerine... Bir kişi yafan söylediği zaman; "saçmaladı", "uydurdu,"

"yalan uydurdu," "İftira etti," denilir.

(Allâhü Teâlâ hazretlerine ne uydurdular?) "Oğullar ve kızlar..."¹¹

Evlat İsnadı

Yahudiler: "Uzeyr Allah'ın oğlu" dediler. Nasrâniler de: "Mesîh Allah'ın oğlu." dediler.¹²

Araplardan bir taife (müşrikler)de; Melekler, Allah'ın kızlarıdır," dediler¹³.

"lümsüz olarak (ne dediklerini bildikleri yok)"

Söyledikleri sözün hata mı yoksa doğru mu olduğunu bilmeden söylediler. Belki, tefekkür, görüş ve bilgileri olmadan, cahilane ve amiyane olarak (körü körüne kafadan) atarak söylediler.

Be fa) harfî, "saçmaladılar;" kavi-i şerifinden hal olan bir mahzûfa taalluk etmektedir.

Yani, bilgisizliğe sarılarak söylediler, demektir.¹⁴

Evlat Edinmekten Münezzehtir

"O'nun zât-ı sübhân'dir..."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin zatı ile münezzehtir, onların söylediklerine layık olmaktan tamamen münezzehtir...

"Ve müteâlîdir (çok yücedir)"

Bu kavli-î şerif, "yüce olmak"tan gelir. Yani isti'lâ etti, yücedir, demektir.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin sıfatlarında "Yüce oldu" (kelimesi ve müştakâtının) olması caizdir¹⁵...

Ama "Yükseldi ve yükseğe çıktı," kelimesi (müştakâtlarının) bulunması caiz değildir.

Zira, "yüce olmak" bazen iktidar ile olur.

"İrtifa etmek, yükselmek," ise cihet ve mekândan yükselmeyi gerektirir. (Aliâhü Teâlâ hazretleri, mekândan ve cihetten münezzehtir...)

Sübhân (noksan sıfatlardan münezzezh olmak) ve" Müteâl (yüce olmak) uzaklaşma manâsı olduğu için Allâhü

⁸ es-Saffât: 37/158-159,

⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/677-678.

¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/678.

¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/678-679.

¹² et-Tövbe: 9/30,

¹³ Müşriklerin Melekler, Allah'ın kızlarıdır, diye yalan uydurmaları bir çok âyet-ı kerîmede beyân edilmektedir:

"Allah'a kızlar da isnad ediyorlar

-hâşâ 0 Sübhân'a- kendilerine İse, canlarının istediği" en-Nahl: B7,

¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/679.

¹⁵ Allâhü Teâlâ hazretlerinin güzel isimlerinden biri el müteali ismi şerifidir müteali pek yüce gücü kuvvüti ile üstün yaratılmışlar için mümkün görülen her şeyden yüksek ve yüce olandır.allah görünmeyenide bilir görünenide büyüktür ve yücelerden yücedir sizden sözü gizleyenle açığa vuran gece gizlenenle gündüz açığa çıkan onun açısındfan eşittir hepsini görür ve bilir. Er-rad.13/8,9

Teâlâ buyurdu:

"Onların vasıflandırmalarından çok münezzehdir..."

Onların Allâhü Teâlâ hazretlerini vasıflandırdıkları; o;

1 - Şirk ve,

2- Çocuk edinmekten Allâhü Teâlâ hazretleri uzaktır. Münezzehdir....¹⁶

Gökleri ve Yeri Yaratandır

"Göklerin ve yerin mübdî'i..."

Allâhü Teâlâ hazretleri, daha önce bir misâli (örnek ve modeii) olmaksızın âlemin ulvî ve süflî taraflarını madde olmaksızın yarattı. Mutlak olarak yaptı. Defalarca yapmaktan münezzehdir.

ytolerden öcedir. Sizden sözü

Baba, evlâdın unsurudur. Kendi maddesinin ona intikâl etmesinden yapılmıştır. Allâhü Teâlâ hazretlerinin naşı! evlâdı olsun? (Allâhü Teâlâ hazretleri böyle bir şeyden münezzehdir...)

Burada ki (yani ism-i fail)manâsınadır. "Elim" ve "Hakîm manâsına olduğu gibi...

Izâfet-i hakikiyedir.

Den/idi ki: Bu sıfat-ı müşebbehenin kendi failine izâfeti'dir...

Yani, "göklerini ve yerini yarattı," demektir. Bedîî olarak yaratmak, acâib bir hal, parlak bir şekil ve eşsiz bir güzellikle yaratmak, demektir¹⁷

Eş ve Çocuk Edinmekten Münezzehdir

"O'na veled nasıl tasavvur edilir ki, bir eşi bulunmak mümkün değil!?"

Yani, nereden? Veya nasıl çocuğu bulunsun? Halbuki çocuk olmanın sebepleri, yoktur. Zira anne olmadan çocuğun olması muhaldir. Her ne kadar babasız olarak çocuğun doğması mümkün ise de.... İsa Aleyhisselâm'ın babasız doğması gibi.

"Sâhibe"den murad, eş'tir.¹⁸

Allâhü Teâlâ Hazretleri Peder ve Amca Değildir

Mesnevîde buyuruldu:

-"Allâhü Teâlâ hazretleri, Doğurmadı ve doğmadı. O kadîm'dir.

Allah, ne pederdir,Ne oğul Ve ne de amca...."¹⁹

Allâhü Teâlâ Her Şeyi Yarattı

Tekvîn ve icâd ile mevcudattan intizâm etti. Onların çocuk diye isimlendirdikleri de Allâhü Teâlâ hazretlerinin yaratıklarının cümlesindedir.

Bir mahlûk, nasıl halikının çocuğu olabilir???"²⁰

Mutlak Yaratıcı

Ne güzel buyurmuşlar:

-"Allâhü Teâlâ hazretleri,

1- Yüksek feleklerin ve yıldızların yaratıcısıdır.

2- O, insanın,

3- Cinin,

4- Perinin,

5- Devın,

¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/679-680.

¹⁷ Bilinmektedir ki ibda, örneği geçmemiş olan bir şeyi meydana getirmek ve yapmaktır. Nispi ibda' az çok bir örnek ile ilgili olabilir de, hakikî ibda hiçbir örnek ve asıl ile geçilmiş olamaz. Böyle hiçbir örneği geçmeden icad olunan örneksiz güzel ve fevkalâde şeye ibda edilmiş veya bedâet (güzellik)le sıfatlanmış mânâsına bedî denildiği gibi, bunu meydana getiren ve ibda âdeti olan mübdî'ye de (yapıcıya da) bedî denilir ki, musrih mânâsında sarih, müsmi' mânâsında semî' gibi, müfil veya fail mânâsında feildir.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/680-681.

¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/681.

¹⁹ Mesnevî-Şerif-i Manevî, Defter 2, s. ,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/681.

²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/682.

6- Kuşun

7- Ve her canlımın yaratıcısıdır..."²¹

Alimdir Her Şeyi Bilir

Ve 0, her şeye,"

Her ne olursa olsun her şeyi bilmek; Allâhü Teâlâ hazretlerinin şânındandır... Yaratılmış veya daha yaratılmamış olan her şeyi;

"Alîm (hakkıyla bilen) dir"²²

Allâhü Teâlâ hazretleri, ezelfi ve ebedî ilimde mübâliğdir. Ona hiçbir gizlilik gizli kalmaz. Olanlardan ve olacak olanlardan.... Bunlar;

1- Bir şeyin zâtı,

2- Sıfat ve

3- Halleri olsun.....

Allâhü Teâlâ hazretleri için caiz olan ve caiz olmayıp, muhal olan şeyler yani onların fertlerinden bir ferdin itikat ettiği şeyler de Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilminin cümlesindedir.²³

Allah

"İşte size bu evsaf ile işaret olunan zât-ı âlâdır:"

Ey müşrikleri Bu azametli (büyük) sıfatlarla mevsûf olan, "Allah,"

Hâseten ibâdete müstahak olan Allah... Bu kavli-i şerif mübtedâ'dır, şu da haberi:

"Rabbimizdir..."

İşlerinizin mâlikidir. Mesnevi-i şerifte buyuruldu:

- "Kimse halikına mâlik olamaz. (Kimse yaratıcısına sahip olamaz...) Helak olacak olandan başkası da; Allâhü Teâlâ hazretlerine şirik koşamaz..."²⁴

Ondan Başka İlâh Yoktur

"Başka ilah yok; ancak 0..." Yani asla onun şeriki (ve ortağı) yoktur. ^Js. JS jJ&- "Her şeyin halikı 0..."

Olan ve olacak olan her şeyin halikı O'dur...

Bu kav/-/ şerif, tekrar değildir. Bu müteradif olan bir ihbardır.

"O'na kulluk edin..."

içeriğinin sebebinin hükmüdür. Zira bütün bu vasıflan kendisinde toplayan (Yüce Halik Teâlâ hazretleri) hususiyetle ibâdete müstahaktır...

Vekil Odur

"Her şeye karşı dayanılacak vekil de o"²⁵

²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/682.

²² "Her şeyi yarattı" ifadesinden sonra zamir ile "0. onu bilendir" buyurulmayıp da "Her şeyi bilendir" diye "şey" kelimesinin nekre olarak izhar edilmesi, bu iki şeyin şümül ve faydalanmada farklı olduklarına işaret eder. Çünkü "Her şeyi yarattı" da "şey"den Allah'ın kendisi aklen müstesnâdır "Her şeyi bile'ndir" de ise müstesna değildir. Yani Allah, hem kendini, hem kendinin dışındakileri. her şeyi tamamıyla ve aynıyla bilir. Onun ilmi. şekillenme, örneğe bağlanma ve bir şekle girme suretiyle değil, aynı ve ihata edicidir. Ve hatta her şeyin aynı ve kendisi Allah'ın ilmindedir. Onun için yaratma ve icad etmeye gücü yeten ancak O'dur. Halbuki O'nun dışındakiler, O'nun gibi her şeyi bilmez. Şu halde var olma ve gücü yetme bakımından hiçbir şey Allah'a denk olamayacağı gibi. ilim itibarıyla de öyledir. Ne göklerde ve yerde, ne de parça ve bölümlerinde, ne cisimlerde, ne ruhlarda; ne meleklerde, ne şeytanda, ne insanda; ne açıkta, ne kapalıda, kısaca bütün kâinata Allah'a ne bir denk. ne de hemsin veya ortak yoktur. Ve olması ihtimali de yoktur. Allah'a ortak tasavvuru, bilgisizlik ve çelişkiden ibaret ve mümkün olmayı tasavvurdan başka bir şey değildir. Çocuk tasavvuru da şirik tasavvurundan ortaya çıkmıştır. Elmalı Tefsiri: c. 3, s. 2012,

²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/682-683.

²⁴ Mesnevi-i Şerifi Manevî, Defter: 4. s. 90,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/683.

²⁵ Her hususta ve her şeye karşı O'na dayanılır ve tevekkül olunur ve her iş O'nun tasarruf ve idaresine teslim edilir. Yani bütün yaratıklardan her birinin de Allah'ın yaratmasıyla asil olduğu bir hakkı vardır. Ve bu şekilde bir sebepler âlemi ve insanın o sebepler ile ilgisi de vardır ki, Allah onların hepsini hak ve adaletle yaratmıştır Ve insanın, hem yaratıcısının, hem kendisinin ve hem onların hakkını teslim etmesi gerekir. Bununla beraber insanın hakkı bu sebeplerden hiçbirine kesinlikle mahkum olmamasıdır. Sebeplere hâkim olamayan ve onlara tapma mevkiinde bulunan insanlar her şeyden ve o ölçüde Hak'tan ve yaratıcıdan uzaktır. Çünkü sebepler bir kaç şeyden ibaret değil, sayılamayacak kadardır. Bunların hepsine boyun eğmekle ne onların hakkı verilir, ne insanın, ne de yaratıcının. Zira hiçbir şey. hatta insan ve melekten resul (elçi)ler de yaratıcının yerini tutacak vekil olamaz. Fakat yaratıcı hepsinin üzerinde Rab ve malik olduğu gibi. her şeye karşı vekildir de. 0. her şeye karşı, her şeyin hakkını müdafaa eder ve hakkı yerine getirir, işleri ve menfaatleri düzeltir ve tanzim eder. Hem kendi adına aslı velayet, hem yaratıkları adına vekillik velayetini toplayan, her hususta emîn ve mutemet olan bir yöneticidir. Bunun için özellikle na kullukla, O'nun haklarına ve emirlerine uymakla her şeyin hakkı yerine getirilir.. Elmalı Tefsiri: c. 3, 2015,

Aliâhü Teâlâ hazretleri bu sıfatlarla birlikte sizin işlerinizin mütevellisi (velisi ve yürütenidir. İşlerinizde onu vekil edinin. Onun ibâdeti sebebiyle dünyevî ve uhrevî kurtuluşunuza ve hacetlerinize vesile edinin. Aliâhü Teâlâ hazretleri, sizin amellerinizin üzerine muraktır. O amellerinize göre size karşılık (ceza ve mükâfakat) verir....²⁶

Vekil

İmam Gazali (k.s.) hazretleri buyurdular: "Vekil," (iki) kısma ayrılır:

1 - Kendisine vekil edilen şeye tam ifâ ile kusursuz olarak vekil olmak;

2- Hepsine yeterince vekil olan....

Mutlak vekil, kendisine tevekkül edenlerin bütün işlerini ifâ eden, yerine getirendir. Onların işlerini ayakta tutar ve tamamen gereğini yerine getirir.... Bu ise sadece Aliâhü Teâlâ hazretleridir, işte bundan kulun bu mübarek isme dehaletini anlamış oldun.

İmam Gazâlî Hazretlerinin sözleri bitti. (3/76)²⁷

Hikaye (Gerçek Tevekkül ve Kurtuluş)

Şeyh Ebû'l-Hamza el-Horasânî (k.s.)²⁸ hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

Senelerden bir sene haccettim. Ben yolda yürürken, bir kuyuya düştüm. Nefsim, yolda gidenlerden imdat istemek konusunda benimle münakaşa etti. Ben (kendi kendime);

-"Yok! Vallahi imdat istemeyeceğimi" dedim. Bu benim hatırıma tamam olmadan; kuyuya iki adam uğradı. Biri diğerine;

-"Şu yol üzerindeki kuyunun ağzını kapatalım ki, kazara bir kimse düşmesin," dedi.

Odu, kamyş ve bitkilerle kuyunun ağzını kapattılar. Yerle bir oluncaya kadar toprakla örttüler.

Bu sırada feryat etmek aklına geldi. Ben kendi nefsim;

-"Ey, şu adamlardan bana daha yakın olana iltica et" dedim. Nefsim sustu.

Ben, işimi ve hâlimi Allâhü Teâlâ hazretlerine ısmarladım. Bir saat sonra baktım bir şey (hayvanın biri) geldi.

Kuyunun ağzını ayaklarıyla açtı. Sonra;

-"Bana sarıl." der gibi iki ayağını aşağıya doğru sarkıttı.

Onun beni kurtarmak için geldiğini ve benim için ayaklarını sarkıttığını anladım.

Onun ayaklarına sarıldım. O hayvan beni kuyudan çıkarttı. Bir de baktım ki o arslan idi. Geçti gitti. O zaman gâibden bir ses işitdim:

"Ey Ebû Hamza! Seni kuyuda mahvolmaktan arslanla bir tehlikeden başka bir tehlike ile kurtarmamız güzel bir şey değil mi?"

Allâhü Teâlâ hazretleri, kadirdir. O her şeye kadir ve gerçek vekil'dir...²⁹

²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/683-684.

²⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/685.

²⁸ Şeyh Ebû Hamza el-Horasânî (k.s.) hazretlerinin, doğum târihi bilinmemektedir. Cüneyd-i Bağdadî hazretleriyle aynı asırda yaşamıştır. Ebû Tûrâb-ı Nahşebî ve Ebû Saîd-i Harrâz ile yolculuk edip sohbet etmiştir. Zamanındaki âlimlerin ve evliyanın ileri gelenlerinden idi. Dîni meselelerin inceliklerine vâkıftı. Verâ (haramdan kaçınma) sahibiydi. Haramlardan çok sakınırdı. Ahmed bin Hanbel hazretleri ona hürmet duyar, tasavvufla ilgili meselelerde ona sormadan cevap vermezdi. Kendisine sorulan bir meseleyi Ebû Hamza Horasânî'ye arz eder;

-"Bu hususta ne buyurursun ey sofî!" dendi. Uzun seneler insanlara İslâm dîninin emir ve yasaklarını anlatarak

onların dünyâ ve Âhiret saadetinde kavuşmaları için gayret sarf eden Ebû Hamza Horasânî pek çok clefâ hacca gitmiştir. Hac yolculukları ve hac ibâdeti esnasında pek çok âlim ve evliya ile görüşüp sohbetinde bulundu. Ebû Hamza Horasânî hazretleri, derin âlim ve büyük velî idi. Allâhü Teâlâ'nın emirlerine ve Peygamber efendimizin sünnetine tam uyardı. Haramlardan ve şüphelilerden şiddetle kaçınırdı. Dünyâya meyletmezdi. "Bir kimse ölümü unutmaz devamlı düşünürse, bakî devamlı olan her şey ona sevdirilir ve fânî, geçici olan her şeyden nefret ettirilir." buyururdu. "Allâhü Teâlâ hakkında marifet sahibi olan ârif-i billah kimse, maişetini günü gününe temin eder. Yâni sâdece günlük maişetini düşünür. Dünyevî maişetini aşgarîye indirerek uhrevî maişetini âzamiye çıkarır." buyurmuştur. Bir kimse gelerek; "Bana nasihat et." dedi. Ebû Hamza Horasânî ona; "Önündeki sefer için azık hazırla." buyurdu. "Garip kimdir?" diye sorulunca;

"Ülfetten sıkılandır. Yâni dost ve akrabasından sıkılan ve onlara yabancılaşan kimsedir. Bir kimse her nevî ülfetten sıkılırsa o garip olur. Zirâ dervişin dünyâda vatanı yoktur. Vatan olmayan yerde ülfet sıkındır. Dervişin ülfeti, yaratılmışlardan ve Allâhü Teâlâ dan başkasından kesilince, o her şeyden sıkılır. O işte o zaman garip olur. Bu yüksek bir derecedir. En iyi bilen Allâhü Teâlâ'dır."

İnsanlara dünyâ ve Âhiret'te kurtuluşun yolunu göstermek için ettiği sohbetlerinde buyurdu ki:

-"Nefsinden sıkılan kimsenin gönlü, yüce Mevlâsma bağlanmakla ünsiyet, yakınlık ve huzur bulur."

"Arif, ikram olunan şeyin yok olmasından, eldeki nimetin gitmesinden ve vâad edilen azabın başa gelmesinden korkar. Arif maişetini günü gününe savar, gıdasını günlük olarak alır."

"Allâhü Teâlâ bir kimseye şefkatle nazar ederse, hiç şüphle yok ki bu nazar o kimseyi mesut kişilerin menzillerine ulaştırır. Onun içini ve dışını doğrulukla süsler."

"Sofî kimdir?" diye soran bir kimseye;

-"Sofî, her çeşit pislikten tasfiye edilen ve kendisinde hiç bir şekilde muhalefet kiri kalmayan kimsedir." buyurdu.

Şeyh Ebu Hazma el-Horasânî hazretleri. 902 (H.290) senesinde Nişabur'da vefat etti. Ebû Hafs-ı Haddâd'ın kabri civarına defnedildi.

²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/685-687.

İşârî Manâlar

Bu âyet-i kerimelerde şu işaretler vardır:

Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri, erbabı için, kalbler toprağından, lütuf ve hidâyet suyu ile çeşit çeşit kemâlât (ve olgunlar) çıkarttı....

(Yine) Allahü Teâlâ hazretleri, ashabı (layık olanları) için, nefisler toprağından hazlân ve kahr suyu sebebiyle envâ-i çeşit dalâlet ve sapıklık çıkarttı. Hatta onlar, Allâhü Teâlâ hazretlerine şirk koştular. Ve o söyledikleri sözlerin en kötüsünü söylediler. Halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri, zâtı, sıfatı ve efâli ile münferittir...³⁰

Mekr

Akıllı kişiye düşen vazife, Allâhü Teâlâ hazretlerinin mekrinden ve kahrından; Allâhü Teâlâ hazretlerine sığınmaktır.

Taat ve ibâdeti sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâ ve rahmetini ziyadesiyle celbetmeye çalışmak gerekir.

Gayriden (yani mâsivâdan) her hayır ve serden nazarı kesmektir. Çünkü hepsi Allâhü Teâlâ hazretlerindedir. Allâhü Teâlâ hazretleri, kulları için küfre razı olmaz.³¹

Günah ve Hatalar Bizimdir

Hafız Şirâzî (k.s.) buyurdular:

Ey Hafız! Gerçi günah bizim ihtiyarımız ile değildir.

(Biz dileriz, kadiri mutlak da yaratır. O dilemezse biz dilemeyiz...) Yinede sen edep yoluna çalış ve "Günah benimdir" de..."³²

Allâhim bizleri Senin mekrinden emin kılma! Zira mekrinden ancak kâfir olan kavimler, emin olurlar! Âmin!³³

Gözler

"O'nu gözler idrâk etmez,"

"Basar" nazar (bakma) hissidir. (Bu kelime) bazen de göz'e de kullanılır. Göz, görme mahalli olması cihetiyle basar kelimesi OyJi göz manasında da kullanılır.

"Bir şeyi idrâk etmek," o şeye vasıl olmak, ve onu tamamen ihata etmekten ibarettir.

Yani, gözler, Allâhü Teâlâ hazretlerine vasıl olmaz ve onu ihata edemezler, demektir.

"Gözleri O İdrâk eder..." Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilmi gözleri ihata eder. "Öyle latîf, öyle habîr O..."

Allâhü Teâlâ hazretleri, gözlerin idrâk etmediğini idrâk eder. Bundan dolayı, "Gözler," sadece Allâhü Teâlâ hazretlerinin idrâkına mahsus kılındı. Allâhü Teâlâ hazretleri, her şeyi idrâk eder...

Zira "Gözler," kendi nefislerini (kendi kendilerini) idrâk edemezler (göremezler)... Allâhü Teâlâ hazretlerinin gayrisinde, gözün idrâk etmesi caiz olmaz. O (başkası) gözü idrâk edemez.³⁴

Görme

Bunda (bu kavli-i şerifte), "mahiûkat, gözün (ve görme) hakikatının künhünü idrak edemezler," (hakikatına) delil vardır.

"Basar," insanın kendisi sebebiyle gözüyle görür olduğu şeydir, tki gözün gayri diğer a'zalarıyla görmesi değil...³⁵

İdrâk ve Görmek Arasındaki Fark?

Bil ki:

görmenin gayri bir şeydir. Zira İdrâk, bir şeyin künhüne (ve mâhiyetine) vakıf olmak ve onu ihata etmektir.

görmek ise, (herhangi bir şeyi) ayânen (gözle) görmektir. Görmek bazen idraksiz olur. Zira; (bir kişi için), Onu

³⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/687.

³¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/687.

³² Divân-ı Hafızî Şirâzî s. 20,

³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/687.

³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/688.

³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/688.

gördü ama, idrâk etmedi" demek sahih olur.

idrâk, görmekten daha husûsîdir. Hususî olanı nefyetmek, umûmî olanı nefyetmeyi lazım kılmaz. ³⁶

Görme ve İdrâk

Zira Allâhü Teâlâ hazretlerinin idrâk ve ihata etmeksizin görülmesi caiz olur. Dünyada bilindiği gibi... Allâhü Teâlâ ihata edilmaz.

Yani marifetullah (Allâhü Teâlâ hazretlerini bilmek) ile kendisiyle halkın arasında irtibat ve âlemin yaratılmasının kendisinde olması cihetinde, beşeri takat nispetinde Allâhü Teâlâ'yı tanımak (ve bilmek) mümkündür. Çünkü (alem) beşeri tâkâtı nefyetmediği şeylerdendir.... O da kâmil insanları hayret uçurum ve, çıkmazına düşürendir. Onlar, hakikî marifeti anlamada aczlerini ikrar ettiler ve;

"Biz seni bilemedik, marifetinin hakkı ile..." ³⁷

Zât Bilinmez

Allâhü Teâlâ hazretlerinin zâtı, nispetlerden ve izafetlerden tecerrüd etmesi cihetiyle asla idrâk olunmaz.

Bundan dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine soruldu:

"Sen Rabbini gördün mü?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Nur'dur! Nasıl göreyim!?" ³⁸

Yani mücerred nurdur. Görülmesi mümkün değildir. ³⁹

Göklerin ve Yerin Nuru

Yine Hak Teâlâ hazretleri kitabında buna işaret etti. Allâhü Teâlâ hazretlerinin nuru zahir olunan yerlerin mertebelerinde zahir olduğunda buyurdu:

"Allah semavât-u arz'ın nurudur? Nurunun temsili sanki bir mişkât, misbah bir sırçada sırça sanki bir kevkeb-İ dürrî (bir inci yıldız)? Mübarek bir ağaçtan tutuşturulur; bir zeytinden ki ne şarkîdir ne garbî yağî hemen hemen ateş dokunmasa bile ziya verir! Nûr üzerine nur! Allah nuruna dilediğini hidayet buyurur ve insanlar için meseleler darbeyler ve Allah her şeye alîm'dir." ⁴⁰

(Bu Âyet-i Kerime'de) temsilin mertebelerinden fariğ olduktan sonra, Allâhü Teâlâ buyurdu: ⁴¹

"Nûr üzerine nûr!" ⁴²

Bu iki nurdan biri;

1 - Zıya (ışık) diğeri de;

2- Mutlak aslî nur'dur. B (3/77)

aslî nurdur.... (3/77) Bundan dolayı tamam oldu ve Allâhü Teâlâ buyurdu:

"Allah nuruna dilediğini hidayet buyurur..." ⁴³

en-Nur: 24/35, Bu konuda geniş bilgi için "Nur Sûresi" 35. âyet-i kerimeye bakınız.

Allâhü Teâlâ hazretleri, zahirde görülen nurları ayânen görenleri hidâyete erdirir... Bu zahir olan şeylere sirayet eden, ahadî mutlak nurudur. Allâhü Teâlâ hazretlerinin zatının; mezâhir (zahirî görünen şeyler), nispetler ve izafetlerden tecerrüdü itibariyle Ancak, görmek ve idrâk etmek özürdür... Ama mezâhiri (zahiren görünen şeyler), (kendisini kaplayan) hicap ve perdelerinin kaldırılması ve mesafelerin kat edilmesiyle idrak etmek mümkündür. ⁴⁴

³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/688-689.

³⁷ Feyzü'l-Kadir: 2179, (c. 2, s. 411), bu mübarek itirafın aslı şöyledir:

"(Ya Rabbi) Seni tespih ederiz (Sen noksan sıfatlardan münezzehsin) Biz seni tanıyamadık; marifetinin hakikatini (bilemedik).... Feyzü'l-Kadir: 2179, hadis-şerifin şerhine bakınız.

"(Ya Rabbi) Seni tespih ederiz (Sen noksan sıfatlardan münezzehsin) Biz seni tanıyamadık; marifetinin hakikatini (bilemedik).... Kavî-i şerifi, büyük bir sözdür. Bu mübarek itirafın manâsı ve şerhi hakkında müstakil kitaplar yazılmıştır. Bu konuda yazılan kitaplardan biri de; (Hicri) 885 yılında vefat eden, Şeyh Muhammed bin Kutbuddin el-İznîkî (k.s.) hazretlerinin, "Risâletü'n-Fi Şerhi Subhâneke Mâ Arafnâke hakka ma'rifetike" krfebidir.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/689.

³⁸ Sahih-i Müslim: 371,

³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/689-690.

⁴⁰ en-Nur: 24/35,

⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/690.

⁴² en-Nur: 24/35,

⁴³ en-Nur: 24/35,

⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/690-691.

Güneş Çıplak Gözle Görülmez

Buyurulduğu gibi:

-"(Sevgilinin yüzü) güneş gibidir. Onun yüzü senden görünmez. Ancak ince bir bulut giydiği zaman; Görünmesi mümkün olur..."⁴⁵

Rü'yetullah Hadisi

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Cenabı Hakkın görülmesi hususunda, bunun misline işaret ettiler. Allâhü Teâlâ hazretlerinin görülmesini Güneş ve Ay'ın görülmesine benzetti. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, cennet ehlinde haber verdi.

-"Muhakkak ki onlar, Rablerini kendileriyle Rablerinin arasında Adn cennetinde, yüzünde Kibriya ridâsının hicabı olmaksızın görürler." Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, hicap (örtü) rütbesinin kaldığını tembih etti. O da mazhar rütbesidir.⁴⁶

Mü'tezilenin Rü'yetullah görüşü

Bunun tahkiki şöyledir:

Mü'tezile ehli, görmenin mümkün olmadığı mübalağa ettiler. Kendi mezheplerine göre, Ebû Musa (r.a.) hazretlerinden rivayet edilen ve iki sahih hadis kitabında (Sahih-i Buhârî ve Sahih-i Müslim'de) bulunan şu hadis-i şerifi delil getirdiler:

-"İki cennet onların yerleri ve onlarda olan şeyler gümüştedir, iki cennette yerleri ve içinde olan şeyler altındandır. Kavimle Allâhü Teâlâ hazretlerine bakanların arasında ancak; yüzünün üzerinde Kibriya (büyüklük, azamet) ridâsı (kumaşı) vardır...."⁴⁷

(Mü'tezile'nin iddiası: "Ridâ." Ridâyı giyen ile bakanların arasında bulunan bir hicap örtü ve perdedir. Bundan dolayı, Allâhü Teâlâ hazretlerinin görülmesi mümkün değildir; dediler.⁴⁸

Mü'tezileye Cevâp

Onların (ehli sünnetin) cevapları şöyledir:

Onlar hicap olundular (perdelendiler) ama, giyinen bir kişi, hicaptan mahcup (örtülü) değildir. (Burada geçen);

"yüz" kelimesinden murad, Allâhü Teâlâ hazretlerinin zâtıdır.

"Kibriya ridâsı ndan murad, kâmil olan kul'dur. İmkânî ve ilâhî bütün hakikatleri içinde toplayan bir suret üzere yaratılan kâmil kul... en-Nur: 24/35,

"Ridâ" ise kibriyâ'nın ta kendisidir. "Kibriya ridâsı" şeklinde) izafeti ise beyân içindir....⁴⁹

"Kibriya, onun ridâsıdır. Allâhü Teâlâ hazretlerini bilen âlimlerin akılları onu giyer.....

Bu fakir (Musannif ve müfessir İsmail Hakkı Bursevî k.s. hazretleri) bu makamında şerhinde der ki:

"Lakin onlar hicap olundular," ilh... Ve bu şundandır; çünkü ayna bakan kişiye hicap (perde) olmaz. Elbise bu şekilde bedene nispetle kendi nefsi gibi... Zira aralarında vasıta yoktur.

Giyen kişiye nispetle ridâ, bakmaya nispetle ayna gibidir. Yine giyen ridâyâ nispetle bakanın aynaya nispeti gibidir.

Zira, "yüz"den murad, zâtın kendisidir. Bu cüz, isminin kül üzerine itlâkı cinsindedir⁵⁰

⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/691.

⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/691.

⁴⁷ Sahih-i Buhârî: 4597, Sahih-i Müslim: 265,

⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/691-692.

⁴⁹ Bu son iki paragraf, yani,

"Kibriya ridâsı'ndan murad, kâmil olan kuldur. İmkânî ve ilâhî bütün hakikatleri içinde toplayan bir suret üzere yaratılan kâmil kul.. "Ridâ" ise kibriyâ'nın ta kendisidir." Cürjleleri, Ruhü'l -Beyan Tefsiri'nin "Darü't-Türâsîl-Arabî" Beyrut-Lübnan, tarafından 2001-1421 tarihli baskısında yoktur. Her ne hikmet ise burayı atlamışlar. Adı geçen yayınevinin "Tefsiru Ruhü'l-Beyan baskısının, c. 3, s. 101 sayfasına bakınız...Acaba bundan başka neler çıkarttılar. Veya daha neler soktular, ruhu'l-beyân tefsirinin içine.... Ruhü'l-Beyân (ve hatta herhangi bir kitabın) içinde bulunan bir bilgiyi atlamak, baskıda silmek, kitabın yazarı musannif hazretlerine karşı büyük bir edepsizlik olduğu kadar; ilim, irfân ve insanlığa büyük bir darbedir. Ruhü'l-Beyan tefsiri gibi, işarı manâlarla dolu olan bir tefsirde bir paragrafı yazmamak, gerçekten hoşgörüle karşılanacak bir davranış değildir... Bu büyük bir kıyım ve edepsizliktir. Ruhü'l-beyân tefsirini tercüme ederken, Musannif hazretlerinin ruhâniyetinin nefesini sürekli yanı başımızda hissederek, değil, bir paragraf, bir cümle, bir kelime ve hatta bir harfi bile atlamamama çalışıyoruz. Bizim vazifemiz, İsmail Hakkı Bursevî hazretleriyle ümmeti Muhammed (s.a.v.)ın arasında bir köprü görevi görmek, Ruhü'l-Beyân tam hakkıyla tercüme edip insanlara aktarmaktır. Darü't-Türâsî'l-Arabî" yayınevi inşallah kısa bir zamanda Ruhü'l-Beyân tefsirinin yeni bir baskısını yapar; 3, s. 101 sayfasında atladığı yerleri yeniden dize ve bizim daha göremediğimiz diğer yanlışlıklarını düzeltir... Mütercim.

⁵⁰ Buna belagatta "Zikrül cüz irâdetü'l-kül" cüzü zikredip, küllisini yani tamamını murad etmek, demektir.

Ridâyı giyen, o zattır; kendi hicâbıyla örtülmez. Ancak kendi hicâbıyla gayrisinden mestur olup perdelenir. Bu geünin duvağı (peçesi) gibidir. Bu peçe, gelinin kendisine nispetle açıktır, ama başkasına nispetle hicap (yüzünü örten bir perdedir).

"Kibriya ridâsı" ilh... (sözünden murad), hakikati Muhammedciyyedir. O da hakikatlerin hakikatidir... Bütün mevcudatın kendi kabiliyeti nispetinde hakikatten bir hissesi vardır. Lakin bu kendi nefsinde tek bir hakikattir. Ö da umumî ve şâmil olan vücuttur. (Meselâ) "Konuşan hayvan" gibi... Bu cümle, bütün efradını içine toplayan, umûmî ve şâmil bir manâdır. Fertlerine nispetle çokluğu, hakikatının vahdetine asla zıt değildir...

(İşte bu) Efendimiz {s.a.v.} hazretlerinin;

- "Kavimle AHâhü Teâlâ hazretlerine bakanların arasında ancak; yüzünün üzerinde Kibriya ridâsı vardır...." ⁵¹
Hadis-i şeriflerinin manâsıdır.

Onlar her birinin hakikatidir. O ki zatın tecellisi onda, aynasının ve marifetinin saflığı ve berraklığı hasebiyledir. (Böylece) bu hakikat aslında kavim ile zât-ı ehadiyyetin arasında bir hicap (ve perde) değildir. Zira bu hakikatın ötesinde katı nazar ile beraber kendisinde tecelliler uzaktır. Kendisinin ona ayna olması itlâki sarf olundu. Hangisi olursa olsun, kendisine ridâ'nın görülmesi taalluk etmez. Her bakan kimseye kendi zatının hakikatında Zatın cemâli keşif olunur. Bu hakikatte ona bakar. Bu ise nazar (bakmak) ve zat için bir hicap (perde) değildir. Zira bu ayna gibidir... Zahirî nazar (bakma) mukayyet ve tamdır. Bu hakikatın ötesi ise zâtın mutlak bir sarftır. Vecihlerden hiçbir vecih ile ikisinin arasında (asla bir ilgi ve) münâsebet yoktur.

Bu mukayyet ve mutlak hakikatın arasında ikisini toplayan "berzah" vardır. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi;

- "Nefsini tanıyan, gerçekten Rabbini tanır." ⁵²

Arif kişinin irfanı külliyyen kendisine taalluk etmez. Onun camia (mukayyet ve mutlağı içine toplayan) hakikatından ise Rabbinin irfanı gelmez. Zira Rab mukayyetlerden, nispet ve izafetlerden mutlakdır.

Bundan dolayı zâtı itibariyle Allâhü Teâlâ hazretlerine marifet taalluk etmez. Ama nefsi ve kendisinde Rabbin tecelli etmesi ise Allâhü Teâlâ hazretlerinin güzel isimleri (ve mübarek sıfatları) itibariyledir. İşte bu haysiyetle bu görme işi buna taalluk eder...

Böylece onun nefsinin hakikati ve marifeti, Rabbinin marifetine bir ayna olmuş olur. Bu durumda giyinen ile ridâsı (giydiği elbisesi) arasında asla bir hicap olmamış olur. (3/78)

Ancak (makamda) yanılan kişileri yanılta yanılığları, onların gaibi, Şahit üzere kıyâs yapmalarıdır. Bu ise memnudur. Yasaktır, Bâtıldır.

Zira burada mâni bir ridânın olması lazım gelmez. Ve bakan ile ridâ giyinen arasında bir berzah (aralık)...Bundan dolayı buyurdu:

"Kibriya, onun ridâsıdır. Allâhü Teâlâ hazretlerini bilen âlimlerin akılları onu giyer..." ⁵³

Mü'tezilenin Tereddüdü

Tereddüt, ridânın ridâyı giyenle bakanların arasında bir hicap olduğu ve böyle rüyetin (Allâhü Teâlâ hazretlerinin görülmesinin) mümkün olmadığı hususundadır....

Ama bu (görüş) basireti kör olan kimsedir... Bundan Allâhü Teâlâ hazretlerine sığınırız. ⁵⁴

Basiret Körlüğü

(Bu körlük) üç eşyada olur:

- 1- Organları, Allâhü Teâlâ hazretlerine isyan etmede kullanmak,
- 2- Allâhü Teâlâ hazretlerinin taat ve ibâdetinde yapmacık olmak,
- 3- Allâhü Teâlâ hazretlerinin halkına (mahlukata) tama etmektir...

Halbuki Hak Teâlâ hazretlerinin ihatası sabit olduğundan asla senden hicâplı {perdeli değildir. O basîrdir (gören.görücü) ve seni hakkıyla görür...)

Mahcup (perdeli) olan ancak sensin. Senin basiretinin üzerine ânz olan ayıpların yığılmasıyla sen Ona bakmaktan hicâplısın. Senin basiretine lazım olan lazimî ayıp ise hissîfenâ olan; ve ancak âhirette kaldırılacak olandır...

Bundan dolayı rüyet (Allâhü Teâlâ hazretlerini görmek) onun üzerine tevakkuf (durmaktadır) etmektedir. (Âhirete bağlıdır...) Yoksa Allâhü Teâlâ hazretleri hakkında hicap, mümtenidir. Tasavvur edilmez. Sen, Allâhü Teâlâ hazretlerini kendi nefsi için talep edenlerden olma! Nefsini Rabbi için talep etmeyenlerden de olma! Bu câhillerin hâlidir... ⁵⁵

⁵¹ Sahah-i Buhârî: 4597. Sahih-i Müslim: 265.

⁵² Keşfü'l-Hafâ: 2532. Hilye. c. 10. s. 208. Feyzül-Kadir: 310. hadis-i şerifinin şerhi.

⁵³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/692-695.

⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/695.

⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/695.

İdrâk Basar ve rüyet

Bazı müfessirler buyurdular:

idrâk, "Basirete yakın olduğu zaman, kendisinden murad edilen görmek olur. Zira, gözümle idrak ettim," ve "gözümle gördüm," ikisi bir manâyadır.⁵⁶

Rüyetullah Âhîret'te

Allâhü Teâlâ hazretlerinin;

"O'nu gözler idrâk etmez..." kavlı-i şerifinin manâsı şudur. Yani, ""Gözler, Allâhü Teâlâ hazretlerini dünyada göremezler. O âhîrette Müminlerin görmelerine mahsustur..."

Şu kavlı-i şerifte buyurduğu gibi;

- "Nice yüzler o gün, ışırlar parlar; Rabbine nazır (bakar)..."⁵⁷.

Şeyhain⁵⁸ (Buhârî ve Müslimin rivayet ettiği) hadis-i şerifte buyuruldu:

- "Muhakkak ki sizler, Rabbinizi göreceksiniz! Bedir (dolunay) gecesinde Ay'ı (apaçık) gördüğünüz gibi..."⁵⁹

Burada rü'yetullah'ın ayın görülmesine teşbîh edilmesi, açık ve parlaklıktadır. Yoksa görülenin görülene benzetilmesi değildir. Yani herhangi bir cihetten, demektir...

Mü'minler, âhîrette Allâhü Teâlâ hazretlerini görürler. Çünkü o dünyanın kalbidir. Buradaki (âhîretteki) basiret (Kalb gözü) dünyadaki basar (gözün görmesi) gibidir. Böylece basar (gözle görmek) dünyada zahir; âhîrette ise Bâtınî olmuş olur. Bâtınî basiret ise zahirî olmuş olur. Herkes kendi halince, "rüyetle hazır olmuş olur. Ama dünyada rüyet (Allâhü Teâlâ hazretlerinin görülmesi) ise, gayet (büyükbir) keramettir..."⁶⁰

Mi'râcta Rüyet

Hak Teâîâ hazretlerinin dünyada görülmeyi ikram ettiği en büyük keramet "Makâm-ı Mahmûd'un sahibi Efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerine verdiği ikramdır. (O ikram ile) Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, miraç gecesini, başının gözleriyle Rabbinin müşahede etti....

Yani (şekilden münezzehe olan) Allâhü Teâlâ hazretlerini sırrı ve ruhuyla gördü. O zaman Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin bütün vücûd-i şerifi birden göz oldular. . Zira Efendimiz (s.a.v.) hazretleri miraç gecesinde (önce),

"Anâsır âlemi'ni geçmişti. Sonra da;

"Tabii âlen'den geçti. Sonra da,

"Ruhlar âlem"ini geçti. Ta ki,

"Âlem-i emr"e vasil oldu. Cisimler alemindeki baş gözü, hepsinden insilâh edip (soyuldu). Ve böylece Efendimiz (s.a.v.) hazretleri Rabbinin külli (bütün vücûd-i şerifiyle) gördü.

Bunu (böyle) anla! Allâhü Teâlâ hazretleri sana hayırlı yollan hidâyet buyursun! Zira burada (bu makamda) ibareler bu açıklamalardan daha geniş olamaz....⁶¹

Te'vilât-i Necmiyye'den

"O'nu gözler idrâk etmez/1

Yani mühaddesât (sonradan var olan hadiseler ve mahlukat) ona lahik (yanaşamaz) olamaz. Ne zahirî gözler ve ne de Bâtınî gözler, demektir. Allâhü Teâlâ hazretlerinin samadaniyyeti (hiçbir şeye muhtaç olmaması ve her şeyin kendisine muhtaç olması hakikati) bütün ilhak edilen şeylerden mukaddes, arınmış ve münezzehtir.

⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/695.

⁵⁷ el-Kıyâmet: 22,23.

⁵⁸ İki şeyh, iki yaşlı, iki önder elemektir.

İki şeyh tabiri, çeşitli ilimlerde ilk iki sırayı tutan kişiler için kullanılır.

İki şeyh kelimesi İslam tarihinde ilk iki halife olan Hz. Ebu Bekr ile Hz. Ömer (r.a.) için kullanılır.

İki şeyh kelimesi, hadis ilminde en güvenilir hadis külliyatları sayılan altı kitaptan (kütüb-i sitte) ilk ikisini derleyen Buhârî ile Müslim (r.h.) hazretleri için kullanılır.

İki şeyh kelimesi, bizim Hanefî fıkhında da İmam-ı Azam Ebu Hanife (k.s.) hazretleriyle İmam Ebu Yusuf (r.h.) hazretleri için kullanılır. Musannif hazretlerinin burada zikrettiği İki şeyh kelimesi, hadis-i şerifi karinesiyle; İmam Buhârîve İmam Müslim (r.h.) hazretleridir... Mütercim.

⁵⁹ Sahih-i Buhârî: 539, Sahih-i Müslim: 1002, Tirmizi: 2477, Ebû Davud: 4104, İbni Mâce: 173, Müsned-i Ahmed: 10697, Görüldüğü gibi bu hadis-i şerif kütüb-i sitte'nin hepsinde geçmektedir. Bu hadis-i şerif bu hadis kitaplarının her birinde değişik lafızlarla birkaç yerde geçmektedir. Birer yerlerini yazdım. Bu hadis-i şeriflerin hepsi bir araya toplansa başlı başına bir risale olur...

⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/696-697.

⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/697.

İdrâk etmek, mahlukat ve sonradan yaratılan şeylere nispet edilir. Belki (işin doğrusu);

"Gözleri O idrâk eder..."

Ona tecelli etmekle... Yaratılan olan şeyler fânî olup; kendisiyle gördüğü o basarı (gözü) olurlar. Zahirî ve Bâtınî gözler, Allâhü Teâlâ hazretlerinin tecelli etmesi anında Rububiyet nuruyla görmede birbirine eşit (ve müsâvî) olurlar.

"Öyle latîf, 0..."

Mühaddesât (sonradan) var olan şeyler onu nereden idrâk edebilsinler? Veya mahlûkat ona nasıl ilhak edebilsin?

Hakkın kendisine tecelli etmeye kimin müstahak olduğunu ve onun kendisinin üzerine muattalî olmasıyla gözlerinin onu idrâk edeceğini ve böylece rüyete hazır olduğundan Allâhü Teâîâ hazretleri haberdardır. Ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin lütfundandır ki, rüyete hazır olan kişi, mevcudatın en şerefliisidir. Kâinatın oluşu, Allâhü Teâlâ hazretlerinin bir fazlı ve keremidir. Allâhü Teâlâ hazretleri kainatı (ve içinde olan her şeyi) yaratılmaya müstahak olmaksızın yarattı...

Te'vîlât-ı Necmiyye'nin sözleri bitti. ⁶²

Gözlerin görememe Sebebi

Eğer insan, Allâhü Teâlâ hazretlerini dünya vatanında görmüş olsa; elbette onun üzerine şükretmek vacip olurdu. Eğer kişi şükretse elbette nimetin ziyâdesine müstahak olurdu. Fakat rüyete (Allâhü Teâlâ hazretlerini görmeye) ziyâdelik yoktur. İşte bundan dolayı gözlerin Allâhü Teâlâ hazretlerini "idrâk etmeleri haram kılındı. İşte bütün bu açıklamalar şu hadis-i şerifin manâsıdır:

-"Sizler ölünceye kadar elbette Rabbinizi göremezsiniz. " ⁶³

Dünyada Görmek

ni Ata (r.h.) ⁶⁴ buyurdular:

⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/697-698.

⁶³ İbmüsnediahmed 21701, İbni mace 4067

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/698.

⁶⁴ İbni Atâ (k.s.) hazretlerinin asıl ismi Ahmed bin Muhammed bin Sehl bin Atâ, künyesi Ebü'l-Abbâs'tır. Aslen Bağdatlıdır. İbn-i Atâ, zamanın büyük âlimlerindendir. Vaktini, ilim öğrenmek ve öğretmekle, ibâdet ve Kur'ân-! kerîm okumakla geçirirdi. İbn-i Atâ, Yûsuf bin Mûsâ el-Kattân, Fadl bin Ziyâd, Cüneyd-i Bağdadî, İbrahim Mâristânî ve daha birçok al'meden ilim öğrenmiş, hadis-i şerif dinlemiştir. Kendisinden ise. Muhammed bin Aii bin Atabiş en-Nâkid, İbn-i Hafif ve daha birçok âlim ilim öğrenmiş, hadis-i şerif rivayet etmiştir, İbn-i Atâ'nın, çok güzel on erkek evlâdı vardı. Bir gün onlarla beraber sefere çıkmıştı. Yolda eşkiyalar çevirdi. Eşkiyaların reisi, İbn-i Atâ'nın gözü önünde çocuklarını sırayla öldürdü. Çocuklarının her birinin öldürülüşünde, başını semâya kaldırarak, gülümsüyordu. Sıra sonuncu çocuğa geldiğinde, çocuk babasına dönerek:

"Sen ne kadar şefkatsiz bir babasın. Dokuz yavrunu öldürdükleri hâlde, hiç sesini Çıkarmıyorsun ve gülüyorsun." dedi. İbn-i Atâ oğluna dönerek: "Babasının ciğerparesi Bunu

yapan zâta bir şey söylenmez ki! Aslında O, biliyor ve görüyor. Dilerse hepsini korumaya da kadirdir." dedi. Bunun üzerine eşkiya reisinde bir hâl hâsıl oldu ve İbn-i Atâ'ya:

-"Şayet bu sözlerini önceden söyleseydin, çocuklardan hiçbirini öldürmezdik." dedi ve oğlunu serbest bıraktı, İbn-i Atâ bunun üzerine:

"Takdir böyle imiş. söyleydim bile bir şey değişmezdi." dedi.

İbn-i Atâ, çölde yolunu şaşırın bir talebesinin başından geçen bir hâdiseyi şöyle anlatır: "O çölde yolunu şaşırdı. Dolaşırken kendisini bir su başında buldu. Pınar başında çok güzel bir kız gördü. Kızın karşısında durdu. Kız ona;

-"Benden uzak ol." deyince.

-"Sen bütün varlığınla benim ol." dedi. Kız;

-"Şurada, öyle güzel bir kız var ki, ben ona hizmetçi bile olamam." dedi. O talebe dönüp o tarafa baktı. Kimseyi göremedi. Tekrar kıza dönünce, kız ona:

-"Doğruluk ne kadar güzel, yalan ne kadar kötü, bütün varlığınla bana bağlı olduğunı iddia

ediyorsun. Halbuki, benim yanımda, bir başkasına bakmak istiyorsun." dedi. Talebe utancından başını önüne eğdi. Başını kaldırdığında, karşısında kimseyi göremedi." İbn-i Atâ hazretleri buyurdu ki:

"Her velînin üç alâmeti vardır. Bunlar: Allâhü Teâlâ ile arasındaki sırrı saklamak, halkla arasında geçen muamelelerde, duygularını hatâdan korumak, herkese aklı ve anlayışı ölçüsünde söylemektir."

"Edepten mahrum bırakılan bir kimse, bütün hayırlardan mahrum bırakılmış olur."

"Tevekkül; yüce Allah'a en iyi şekilde sığınıp, samîmi bir şekilde O'na muhtaç olmaktır."

"Sabır, musibetler içindeyken bile edebe riâyet etmektir."

"Ahlâk iyi olmadıktan sonra, kılınan namazın, tutulan orucun çok olmasının önemi yoktur. Hattâ sadaka ve mücâhede (nefsini yenmeye çalışma) bile hiçtir. Bu yolda yükselenler, ne namazla, ne de oruçla yükseldiler. Ne sadaka ile, ne de mücâhede ile üstün dereceler buldular. Yükselen, ancak iyi huyla yükseldi. Çünkü Resûl-i Ekrem efendimiz; "Kıyamet günü. bana en yakın olanınız, huy ve ahlâk bakımından en güzel olanınızdır." buyurdu."

"Dünyânın geçici lezzetlerine dalan, hakikatleri bulamaz. Bu lezzetlere dalması, onun kuvvetini azaltır."

"itaatlerin en faziletlisi, devamlı olarak Allâhü Teâlâ'yı düşünmektir."

"Nefsini tanımayan, ariflerin meclisinde bulunsun. Hikmet nuru ile aydınlanmak isteyen ise, ilim ve hikmet sahiplerinin meclisinde bulunsun."

- "Allâhü Teâlâ hazretlerinin kerim yüzünü celâliyle âhîret diyarında layıkı veçhiyle bakmak nimetiyle nimetlenmek hakkında, sadık vaat geldi; dünyada da olduğu gibi... Naslar bunun rnen edilmesini gerektirir. Belki dünyada Ailâhü Teâlâ hazretlerini görmek, icmâ ile vaki oldu. Bu vukuu şer'-î şerif menetti; her ne kadar aklen caiz ise de...." İbnî Atâ'nın sözleri bitti. (3/79) ⁶⁵

Ailâhü Teâlâ Hazretlerini Rüyada Görmek

Ama dünyada Ailâhü Teâlâ hazretlerini görmek ise (caizdir...) Selef-i sâlihinin çoğundan hikâye edildi. İmam-ı Azam Ebû Hanîfe (k.s.) hazretleri gibi ⁶⁶

Allah'a Giden Yol

Ebû Yezîd (k.s.) hazretlerinden rivayet olundu.

- "Rabbimi rüyamda gördüm! Ailâhü Teâlâ hazretlerine sordum: -(Ya Rabbi) sana gelmenin yolu nasıldır?" Ailâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

- "Nefsini terk et? Öyle gel!" ⁶⁷

Hamza el-Karî (k.s.) Hazretlerinin Rüyası

Hamza el-Karî (r.h.) hazretlerinden rivayet olundu:

Hamza el-Karî (r.h.) hazretleri. (Ailâhü Teâlâ hazretlerini rüyada gördü ve) rüyasında Ailâhü Teâlâ hazretlerine başından sonuna kadar (bütün) Kur'ân-ı kerimi okudu.

- "Kullarının üstünde kaahir O, hakîm O, habîr O..." ⁶⁸ Âyet-i kerimesine geldiğinde; Ailâhü Teâlâ hazretleri; "Ey Hamza! Ve sen de kaahirsin!" buyurdu. ⁶⁹

Rüyada Görmek

Hiç şüphesiz rüyada görmek, müşahedenin bir çeşidi olup; Kalb ile olmaktadır; gözle değil... Hadis-i şerifte buyuruldu:

- "Ben Rabbimi emred bir genç suretinde gördüm!" ⁷⁰

Rubûbiyet sıfatına rağmen. Ailâhü Teâlâ hazretlerinin insaniyet suretinde tecelli etmesinin sırrı (ve hikmeti), insaniyet hakikatının, bütün hakikâtleri içine toplamış olmasındandır....

Ailâhü Teâlâ hazretleri, insanı yer yüzünde kendisine halife kıldığında; onu dünya ve âhîret hazinelerinin üzerine bir mühür (hatim- sonuç) kıldı. Sureti ilâhiyyede bulunan bütün isimleri, insaniyetin neş'etine (yaratılışına) koydu, insaniyet, unsûrî ve ruhanî neş'etin arasını kendisinde cem etmektedir. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şu hadis-i şerifi bu hakikate işaret etmektedir:

- "Muhakkak ki Ailâhü Teâlâ hazretleri, Adem Aleyhisselâm'ı kendi sureti üzerine yarattı." ⁷¹

Hak Teâlâ hazretlerine suret kelimesinin kullanılması, zahir ehli itibariyle mecazîdir... Zira suret, hakikatte ancak, hissî olan şeylerde kullanılır. Ma'kulâtta ise mecazîdir.

Ama muhakkıkîn (hakikat ehlinin) yanında ise hakikattir. Çünkü bu büyük âlem bütün sırlarıyla Hazret-i İlâhiyenin sureti ve güzel isimlerinin mezâhiri (zahir olduğu yerler)dir. Hazretiyle tafsilî ve icmâliyle... Kâmil insan cemi olarak onun suretidir... ⁷²

İbn-i Atâ'nın vefatı şöyle anlatılır: Hallâc-ı Mansûr'u öldüren vezir, İbn-i Atâ'ya -"Hallâc-ı Mansûr hakkında ne dersin?" diye sordu. İbn-i Atâ bu soru üzerine:

- "Sen kendi işlerine bak, evliya ile uğraşma." dedi. Vezir. Hallâc-ı Mansûr hakkında kötü sözler söylemeye başlayınca, İbn-i Atâ ona,

- "Sakin ol! Doğru konuş!" dedi. Buna sinirlenen vezir, İbn-i Atâ'nın dişlerinin sökülmesini ve bunların, başına çakılması için emir verdi, İbn-i Atâ, bu eziyetin tesiriyle vefat etti. İbn-i

Atâ, 923 (H.311) veya 931 (H.319) yılında vefat etti.

⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/698 -700.

⁶⁶ Bu konuda geniş bilgi için. "ALLAH C.C. HAZRETLERİNİN MÜBAREK SIFAT VE GÜZEL S RI" isimli eserime bakınız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/700.

⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/700.

⁶⁸ En'âm Sûresi. Ayet: 6/18,

⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/700.

⁷⁰ Keşfü'l-Hafâ: 1409

⁷¹ Sahihî Müslim: 4731,

⁷² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/701.

Rüya mı İlim mi?

Sual: Eğer sen desen ki: Rüya mı idrâk çeşitlerinin en kuvvetlisi yok ilim mi?

Cevap: Derim ki: Gerçekten birincisinin (rüya ile görmenin) daha kuvvetli olduğu söylenildi. Bundan dolayı, Ailâhü Teâlâ hazretlerini marifetullahtan sonra onun fevkinde mü'minler, rü'yetullah (Ailâhü Teâlâ hazretlerini) görmekle lezzetleniyorlar...⁷³

Rüya (Görmek)

İmam Gazâlî (k.s.) hazretleri, "İhyâ-u Ulûmiddin" isimli eserinde buyurdular:

Muhakkak ki rüya (görmek), keşfin ve ilmin bir çeşididir. Ancak rüya (görmek), ilimden daha açık, daha net ve daha tamamlayıcıdır, ilmin kendisine taalluku caiz olduğu zaman, (bu durum) ciheti olmaksızın rüyanın taallukunun caiz olduğu bir cihetten (yönden) değildir. Meselâ keyfiyet ve sûretsiz olarak bilmenin caiz olması gibi; keyfiyet ve sûretsiz olarak görülmesi de caizdir...⁷⁴

Rüya (görmek) Marifetten Yüksektir

Bazıları buyurdular:

rüya (görmek) marifetten daha yüksektir. Çünkü, arifler, visal menzillerine müştaktırlar. Vâsıl olanlar ise, marifetin menzillerine müştak değiller....

Bazıları da buyurdular:

Marifet çok latîf, rüya (görmek) ise çok şereflidir...⁷⁵

Vuslat Mertebelere Göredir

Meşhur Üftâde Efendi (k.s.) hazretleri buyurdular: Âlimlerin vuslatı, ilimleri ve delilleri kaderindedir. Kâmil ve mükemmel evliyanın vuslatı ise, müşahedeleri ve ayan (aşikâr) görmeleri nispetindedir. Lakin bu müşahede, diğer eşyayı müşahede etme veçhi üzerine değildir... Zira Allâhü Teâlâ hazretleri, keyfiyet, mekân ve zamandan münezzehtir. Belki o (müşahede), zuhuru ve görülen fânî vücûdun yokluğu anında, hakikî vücûdun keşfinden ibarettir.⁷⁶

Dünyada Görmek

Ben (İsmail Hakkı Bursevî k.s. hazretleri) derim ki: Bundan (bu malûmattan) zahir oldu ki, kim, kendi;

1- Zâtından,

2- Sıfatlarından ve

3- Fiillerinden fena bulur,

4- Beşeriyetinden ve

5- Hüviyetinden izmihlale ve yokluğa ererse;

6- O kişinin tam bir insilâh (vücûdundan soyulmasıyla) dünyada basîret gözüyle Allâhü Teâlâ hazretlerini görmesi caizdir.... Ne güzel buyurmuşlar: Evsâf-ı kadîm tecelli etti. Sonra vasfı hadis ile kelâm etti.⁷⁷

Kalb Melekût Âleminde

Bu açıklık ve parlaklıkta güneş gibidir. Ondandır hiçbir kimse kibirlik edemez. Çünkü Kalb, melekût âleminde. Basîret ise Kalb için basar (göz) gibidir. Melekût âlemi vehmî işlerden kayıttan uzak mutlak bir âlemdir. Vehim, zaman, mekân, cihet, keyfiyet ve bunlardan başka işlerden uzaktır. Çünkü bunlar mülk âleminin hükümlerindedir. Bu nerede, o nerede? Bunlardan hiçbiri diğerine kıyâs edilemez? Bu (makamın) zevkinin hakikati, en yüksek matlûb'tur. Bu ancak seyr-i sülûk (ve bir mürşid-i kâmilin yol göstermesiyle) bilinir....

Hafız (k.s.) buyurdular:

-"Şükür halâvetini (tadını) riyazetten sonra buldu. Bu sebepten dolayı evvela dar kalıpta mekân tutar...⁷⁸

⁷³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/701.

⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/702.

⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/702.

⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/702.

⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/702-703.

⁷⁸ Divân-i Hafız-ı Şirâzî s. 133,

Latîf Nedir?

Sonra "Latîfl, ⁷⁹ maslahatların inceliklerini ve derinliklerini bilen, demektir. Onda en ince, en dakik ve latîf olanı bilir. Sonra onların rıfk (yumuşak) yolu üzere onların kendilerine en elverişli olan kimselere vasıl olan yola yumuşaklıkla girer. Zorbalık ile değil...

Bir işte rıfk ve idrâkta lütuf toplandığı zaman, "Latîf, kelimesinin manâsı tamam olur. Bunun ilim ve fiilde kemâli; ancak Allâhü Teâlâ hazretlerinde tasavvur edilir. ⁸⁰

Kulun Lütufkâr Olması?

Kulun bu vasıfta hazzı ve nasîbi ise, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kullarına karşı;

1 - Rıfk (yumuşak) ile davranmak ve

2- Onları (Allah'ın kullarını) Allâhü Teâlâ hazretlerine ye âhiret saadetine davet ederken, kullara karşı lütufkâr davranmaktır.

3- Herhangi bir zorbalık eseri göstermeden onları (Allah ve âhirete davet etmektir...) (3/80)

4- Taassuba kapılmamak,

5- Husûmet beslememek en güzel şekilde onları davet etmektir. ⁸¹

Davetin Etkili Olması

Bunda lütfün en güzel veçhi ve yönü ise hakkı kabul etmeye

1 - Şemail (kişinin kendi hareketleri)

2- Râzî olunan seyr (ve davranış),

3- Salih amellerle (onu) cezp etmektir (hakka çekmektir...)

Zira bu (kişinin davet ettiği şeyi kendi nefsinde yaşaması ve salih amel yapması) süslü lafızlardan daha ince, daha tesirli ve çok netice vermektedir... ⁸²

Öğütlerin Etkili Olması?

Şeyhü'l-Ekber (Muhyiddin-i Arabî k.s. hazretleri) buyurdular:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

- "Namaz kılınız; benim namaz kılışımı gördüğünüz gibi (Ben nasıl namaz kılıyorsam sizde o şekilde kılın)... ⁸³

buyurdular.
- "Size dediğim gibi namaz kılın," buyurmadı.

Zira, fiil (bir işi emreden kişinin kendisinin o işi yapması) kendisine tabi olan kişilerin nefsinde daha çok tercih edilen ve daha çok tesir eden bir harekettir... ⁸⁴

Fiil Sözden Ağırdır

Buyurulduğu gibi:

- "Sözleri, fiillerle beraber tarttığımda;

Fiiller ağır bastı.

Ve bütün sözler hafif geldi..."

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/703.

⁷⁹ El-Latif: Çok lütufkâr. Yaratılmışların ihtiyaçlarını en ince noktasına kadar bilip sezilmez yollarla karşılayan. En ince işlerin bütün inceliğini bilen. Gizli ve sezilmez yollardan kullarına çeşitli faydalar ulaştırandır.

Kullarına çok lütfedici, utanmamaları için, günahlarını örten ve unutturan, onlar istemeden sayısızca nimetleri karşılıksız veren ' El-Latif olan Cenab-ı Allah'ın bize çok lütfetmesi için, bizde onun kullarına ve mahlukatına bol, bol sadaka verelim. Cömert olalım. Çünkü Cennetin kapısını Cömertler açacaktır.

Allah kullarına çok lütufkârdır. Dilediğine rızık verir. O çok kuvvetlidir, çok güçlüdür. Allah'tan başka hiç kimsenin lütfüne talip olmayalım.

Kimsenin lütfüne olma talip

Bedeli cevheri hürriyettir.

El-Latif, belâ, sıkıntılar ve türlü serlerden kurtulmak, sevgi, bereket, rızık ve hayır kapılarının açılması için, 129 kere okunur.

⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/703-704.

⁸¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/704.

⁸² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/704.

⁸³ Sahih-i Buhârî: 595.

⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/704-705.

Şeyhü'l-Ekberin sözleri bitti. ⁸⁵

Fiilî Nasihat

Mesnevide buyuruldu:

"Fiilî öğüt, halka daha iyi tesir eder. Herkesin gönlünü daha iyi etkiler..." ⁸⁶

Habîr Nedir?

"Habîr," ⁸⁷

1 - Görülmeyen haberler kendisinden gizli kalmayan,

2- Mülkte cereyan eden,

3- Melekûtta hareket eden,

4- Hareket eden hiçbir zerre,

5-sükûnet eden,

5- Deprenen her nefis,

6- Tatmin olan,

7- Ve her bir şeyin mutlaka kendisinin yanında haberi olan, demektir.

"Habîr," kelimesi, "alim" bilen manasınadır. Bâtınî gizliliklere izafe edildiği zaman, haber ismini alır ve sahibine de "Habîr," denilir. ⁸⁸

Habîr Olmak

Kulun bundan (yani "Habîr," ism-i şerifinden) hazzı ve nasîbi, kulun kendi âleminde cereyan eden şeylerden haberdar olmasıdır. Kişinin âlemi,

1- Kalbi,

2- Bedeni,

3- Kalbin kendisiyle vasıflandığı gizlilikler,

4- Aldatma,

5- Hıyanet,

6- Dünyanın çevresinde dolaşmak,

7- Serleri kalbinde gizlemek,

8- Hayırları izhâr etmek.

9- Kendisini ihlâslı gösterdiği halde, iflâsta olmak...

10- İşte bunlara benzer şeyleri, Ancak, baliğ bir haber sahibi olanlar bilir...

1- Nefsinin,

2- Nefsinin yaptıklarını,

3- Nefsinin karıştırmalarını,

4- Hilelerini,

5- Aldatmalarını,

6- Haddini aşmaları,

7- inadına devam etmesini.

8- Tehlikeyi almasını.

9- Ve benzeri hareket ve davranışların hepsinin kuldan (sadır olduğunu) bildiği zaman kendisine ^JÜı "Habîr," denilmesi layık olur... ⁸⁹

Rabbinizden Basiretler Geldi

⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/705.

⁸⁶ Mesnevî-İ Şerif-i Manevî c. 4, s. 20,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/705.

⁸⁷ El-Habîr: Her şeyin iç yüzünden haberdâr... Her şeyin iç yüzlerini bütün gizli taraflarını ve her günah, sevap ve amellerden haberi olan... O, bizim bütün amel, söz, niyet ve davranışlarımızdan haberdârdır.

Her şeyden haberdâr, yanında hiçbir gizliliğin olmadığı 'El-Habîr olan Cenab-Allah, bizim bütün hal, hareket, iş ve sözlerimizden haberi olduğundan, kendimizle dikkat etmeli, onun emirleri doğrultusunda hareket etmeliyiz. El-Habîr, zihnin açılması, istediği şeyleri rüyada görmek ve bilmediklerinde] haberdar olmak için. 810 kere okunur.

⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/705-706.

⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/706.

Yüce Meali:

Hakikat, Rabbinizden size birçok basiretler geldi. Artık kim gözünü açar, görürse, kendi lehine... Kim de körlük ederse, kendi aleyhinedir. Ve o halde ben size karşı muhafız değilim.104

Yine âyetleri böyle şekilden şekle koyuyoruz ki, hem o körlük edenler sana "ders almışsın." desinler, hem onu ilim sâınından olanlar için tebyîn (açık ifade ve beyan) edelim...105

Rabbinden sana ne vahiy olunuyorsa, ona tâbi ol... Başka ilâh yok; ancak 0... Müşriklere bakma.106

Allah dilese idi müşrik olmazlardı. Biz seni onların üzerine murâkib (denetleyici) göndermedik, sen onlara vekilde değilsin.107⁹⁰

Tefsîr-i Şerifi:

"Hakikat size geldi."

Ey habibim Ahmedî Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)! insanlara ve hususiyetle Mekke ehline de ki; j&L^.ÂJ

"Hakikat, size geldi." (Ne geldi?)

"Birçok basiretler..."⁹¹ Olan basiretler, (kimden?)

"Rabbinizden.

Yani,

1- Tevhîdin delilleri,

2- Peygamberliğin gerçekliği,

3- Ba'sin (yeniden dirilişin) delilleri,

4- Hesap,

5-Ceza,

6- Ve bunların gayri cennet ve cehennem hakkında deliller geldi....⁹²

Basîret Nedir?

"Basiretler..." kelimesi "basiret" kelimesinin cemiidir.. "basiret" nefsin (kalbin) kendisiyle gördüğü bir nûr'dur⁹³.

"basar," gözün kendisiyle gördüğü bir nûr olduğu gibi...

Ma'kûlâtı idrâk için Kalbte bulunan kuvvetleri idrâk için bulunan u "basîret" lafzı, açık hüccet (ve delil) manâsında istiare yapıldı.

Zira hüccet ve delillerin her biri, idrâk için birer sebeptirler...⁹⁴

Gören ve Kôr

"Artık kim gözünü açar, görürse..."

Bu hakkı görür (hüccet ve delillere ibretle bakar) ve ona iman ederse;

"Kendi nefesine (lehine) dîr..."

O görüp iman ettiğinin menfaati kendisinedir. "Ve kim de körlük ederse..."

Kendisine zahir olduktan sonra hakkı görmedi. Bu açık ve beyan delillerinin zuhurunu görmedi ve ondan dolayı

⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/707.

⁹¹ Göze göre _r-a, basar (görme) ne ise. kalbe göre basiret de odur. Gözlerin görmesine sebep olan ve görcü kuvvet denilen görme nuruna göz (görme duygusu) denildiği gibi; kalbin görmesine sebep olan ve dilimizde kalp gözü de denilen algılayıcı kuvvete ve özellikle bunun zekâ, anlayış ve firaset denilen, görünür ve görünmez bir işe dikkat ve nüfuz ile. gereği gibi idrak eder bir derecede açık ve parlak olması haline "basiret" denilir ki, bir ilâhî nurdur. Aynı şekilde baş gözüyle hasıl olan ve görmek denilen tam ve kâmil anlayışa "basar" denildiği gibi. kalp gözüyle hasıl olan tam ve kâmil idrake, gerçek ve şüphesiz bilgiye de "basiret" denir. Bundan başka basiret delil, hüccet ve burhana, şahide, dikkat ve iman ile ibret alınacak hidayet sebeplerine de söylenir. Elmalılı Tefsiri...

⁹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/707-708.

⁹³ "basîret": idrak, zeka, ilim, tecrübe, kalp ile görme, doğru ve ölçülü bakış, uzağı görme, kavrayış, feraset. Başımızdaki göze basar, kalp gözüne de basiret denir. "basîret" basiret; kalp gözüyle görüş, işin iç yüzüne nüfuz etmek bir şeyin içini -dışını, önünü- sonunu, aslını ve hakikatini bilmektir. Bu nedenle basîret-i kalp, kalp uyanıklığı; basiretsiz, gafil, basireti bağlanmak gaflette bulunmak manasına gelir.

"basîret" ilâhî bir nur ve hakkın batıldan ayır edilmesine yarayan bir bilgidir.. "basîret" kelimesi Kur'an-ı Kerim'de müfret şekliyle iki yerde geçer:

"De ki: "İşte benim yolum bu. Basiret üzere Allah'a davet ederim ben ve bana tâbi olanlar. Ve Allah'ı tespih ile tenzih eylerim ve ben müşriklere değilim." (Yusuf.12/108). Burada basiret açık delil, kesin bilgi manasında kullanılmıştır.

"Doğrusu insan kendine karşı bir basirettir." (el-Kiyamet. 75/14) ayetinde şahit manasına kullanılmıştır.

basar yani görme ise hem insanlarda hem hayvanlarda olduğu halde s

"basiret" duygusu sadece insana verilmiştir. Etraftaki eşyayı, uzaktaki bir cismi iyi ve mükemmel bir şekilde rahatça gören gözler olduğu gibi, bunu çok az görenler de vardır. Aynı şekilde eşyanın hakikatini tam anlamıyla idrak eden fevkalâde basiret olduğu gibi bu eşyanın gerçeklerini göremeyen kalp gözlen de vardır. İnsanın kötülük ve ahlâksızlıklara dalması onun basiretini bağlar. Fakat gerçek tevhit, Allah'a itaat, salih bir amel, ilâhî nur ve feyzi kalbine akıtmak, mümine üstün bir basiret verir. Bu konuda Efendimiz (s.a.s.) hazretleri buyurdular:

"Müminin firasetinden korun, zira o Allah'ın nuru ile bakar" (Tirmizi: 3052.) Bundan dolayı nrûşid-i kâmiller, evliya ve ilâhî feyz ve nur ile meşgul olanlar, aldıkları feyiz ve nur nispetinde basiret sahibidirler.

⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/708-709.

sapıttı. Dalâlete düştü.

Bu kavli-i şerifte, imansızlık ve sapıklık "Körlük", ile tabir edildi. Dalâletin çirkinliğini ifâde etmek ve insanları ondan uzaklaştırmak için...

"Kendi aleyhinedir." Vebali kendinedir..⁹⁵

İşârî Manâlar

Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri, her kulun kalbine bir basîret verdi ki, onun gizli olan hakikatleri ve Kalb erbabı için hazırlanmış olan kemâlâtını (mürşid-i kâmillerin olgunluğunu) görebilsin.... Kişinin kalıbına göz verdiği gibi;

- 1- A'yânı (eşyâ'yı),
- 2- Şahadeti (görülenleri) görmesi,
- 3- Kendileri için hazırlanan şeyleri,
- 4- Yenilen şeyleri,
- 5- İçilenleri,
- 6- Giyilenleri,
- 7- Nikahlananlar (kan-koca)
- 8- Ve benzeri eşyayı görmesi için kalıbına basar (göz) verdiği gibi...⁹⁶

Saadetin en büyüğü

Kim,

- 1 -Ulvî, uhrevî ve bakî olan mertebelere basîret gözüyle bakar;
 - 2- Ve kurb (ilâhî rahmete yakınlık) mertebelerini görür...
 - 3- Allâhü Teâlâ hazretlerinin hazırlamış olduğu;
-"Hiçbir gözün görmediği, kulağın işitmediği ve hiçbir beşerin kalbinin hatırına gelmeyen..."⁹⁷ nimetlerin tahsili ile meşgul olmalıdır.
 - 4- Yolunun sülûku ile Allâhü Teâlâ hazretlerine döner.
 - 5- Hakka yönelir.
 - 6- Dünyadan yüz çevirir.
 - 7- Dünyanın ziynetini terk eder.
 - 8- Dünyanın fâni şehvetlerini bırakır.
- işte bütün bu tahsiller, o kişinin nefsi için, büyük bir saadet ve keramettir. Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri, âlemlerden ganî ve müstağnidir...⁹⁸

Basireti Kapananlar

Ve her kim,

- 1 - Basîret ile bakmaktan kör olur,
- 2- Bu kemâlâtı değiştirir;
- 3- Kalıbın gözüyle dünyaya bakar,
- 4- Dünyanın ziynetlerine takılır.
- 5- Dünyanın şehvetleriyle lezzet bulur,
- 6- Hayvanı meraları helal görür.
- 7- (Ve diğer günahlarla) basireti kapanırsa; işte o zaman onun basireti kör olur. Ve lakin sadırlar (gönüllerdeki) kablerinin gözleri kör olur. İşte bu durum (Kalb gözünün kör ve basiretinin kapanması) kendi nefesine karşı şekavet (ve ebedî) zarar ve hasarı tahsil eder.
Te'vilât-ı Necmiyye'de de böyledir.⁹⁹

Hafız Allâhü Teâlâ Hazretleridir

"Ve o halde ben size karşı muhafız değilim,¹⁰⁰

⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/709-710.

⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/710.

⁹⁷ Sahih-i Buhârî: 3005, Sahih-i Müslim: 5050.

⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/710-711.

⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/711.

¹⁰⁰ Yani Allah, verdiği idrake, gönderdiği delillere körlük eden sizin gibi nankör kâfirlerin, müşriklerin ihtiyarî fiillerinde koruyucusu ve himayecisi değildir, tersine karşısındadır. Yakında geleceği üzere gözlerini ve kalplerini çevirir. Körlük ve sapıklık yaratır, kendilerini körü

Ben ancak, münzir (korkutucu) ve mübelliğim (Allah'ın emirlerini tebliğ edenim)... Sizin üzerinize Hafız olan ise ancak Allâhü Teâlâ hazretleridir. Allâhü Teâlâ hazretleri, sizin amellerinizi muhafaza ediyor ve amellerinize karşılık sizlere ceza (ve mükâfat) verecektir..¹⁰¹

.. Âyetleri Tasrif Ediyoruz

"Yine âyetleri böyle şekilden şekle koyuyoruz..."

Yani bedîî şekilde âyetleri tasrif edip (açıklıyoruz.) (3/81) tnce manâlara delâlet eden ve seçkin manâları keşfeden âyetleri tasrif ediyor ve açıklıyoruz. O tasriften daha açık (tasrif) yoktur. O'da (sarf) bir şeyi bir hâlden başka bir hâle nakletmektir.

"Ve (hem o körlük edenler sana) "ders almışsın." desinler,"¹⁰²

Mahzûfîcin illettir. Lam (j) âkîbet içindir. "Ders," okumak ve ta'lîmdir.

Yani, işlerinin sonunda, sen ders almışsın ve (onun için) bize açıklıyorsun, desinler, demektir. Yani, Seyyar ve Cübeyr gibi başkalarından okudun ve öğrendin... Bu ikisi Rum esirlerinden Kureyş köleleriydiler. Kureyş'liler, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

-"Sen bu ikisinden haberleri öğrendin sonra da gelip; sanki bunları Allâhü Teâlâ sana göndermiş inancıyla bize okuyorsun!" diyorlardı...¹⁰³

Bilenler

"Ve hem onu tebyîn edelim..."

; "Ve desinler," kavî-i şerîfin üzerine atıftır. Lam (J) asıl üzeredir. Yani ta içindir...

Çünkü teybîn (beyân etmek) tasrifin (açıklamanın) asıl maksadıdır. Zamir, Kur'ân-ı kerim itibariyle "âyetler" içindir...

"İlim şanıdan olanlar için..."

Teybîn (beyan etmenin) bilenlere tahsis edilmesi; bu tasrif ve açıklamadan menfaat görenlerin onlar olmasından dolayıdır...¹⁰⁴

Vahye Tabi 01

Rabbinden sana ne vahiy
olunuyorsa, ona tâbi ol."

Yani Ey habibim Ahmed! Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)! Senin üzerinde olduğun Kur'ân-ı kerime tabi olmaya devam eti Kur'ân-ı kerimin hükümlerinin ana dayanağı (asıl eksen) tevhittir. Her ne kadar onlar, Kur'ân-ı kerime inanmazlarsa bile...

"Başka ilâh yok; ancak 0..." Asla onun şeriki (ve ortağı) yoktur.

"Ve müşriklere bakma..."

Onların sözlerine aldırış etme ve onların görüşlerine iltifat etme. Zira câhillerin cehaleti yüzünden davetin ve risâletin tebliğinden fütur (gevşeklik etmek asla) caiz olmaz.¹⁰⁵

körüne taşkınlıklara, karanlıklara bırakır ve bundan koruyacak ve karanlıklardan nura çıkaracak diğer bir dost koruyucu da mümkün değildir. Körü körüne rast gelene sarılırsanız. onlar da sizi tutar, karanlıktan karanlığa, zarardan zarara, sürüklerler. Kısaca her şeyin koruyucusu ve yaratıcının en hayırlısı olan Allah, 14 "İman edenlerin dostu olup. onları karanlıklardan nura çıkarır". (Bakara, 2/257) Müşriklerden uzak ve kâfirlerin düşmanıdır. Çünkü bunlar Allah'ın koruma ve himaye için verdiği ve gösterdiği basiretlere körlük etmiş, Allah'ın muhafaza ve korumasına tenezzül etmemiş ve çekinmişlerdir. Ve bu hususta sorumluluk kendilerine aittir. Görülüyor ki, burada ibsar (bakmak) ve âmâ (kör olmak) fiilleri kullara isnad edilmek ve bunlardan birini tercih ve seçmekle koruma görevinin kula ait olduğu anlatılarak, yaratıcı birleme meselesine karşı kuruntuya düşülebilecek olan bir cebr (zorlama) sorusunun halliyle büyük bir uyarma vardır. Basiret körlüğü eden kimselere kendi "ene"si, yani benliği, bizzat muhafız olmadığı gibi, yüce yaratıcı da onlara hafız (koruyucu) şerefli ismiyle muamele etmez. Elmalî tefsiri: c, s. 2020.

¹⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/711-712.

¹⁰² İbnü Kesir ve Ebu Amr kırâetlerine göre müdârese etmişsin, yani kitap ehli, okumuş birtakım kimselerle müzakere etmişsin, bu bilgileri o şekilde ediniyorsun ve söylediklerini vahiy ile değil, o müzakere ile söylüyorsun desinler. İbnü Âmir kırâetine göre dereset c-ji okunması halinde, bunlar, yani senin okuduğun şeyler zamanı geçmiş, bugün için hükmü kalmamış eski şeyler desinler. Hasılı bunlardan birini söyleyerek, hem Kur'ân'ın önemini ye senin bir ilm-i ledünnî (Allah bilgisi ve sırları Hmin)e ermiş olmanı gizli kapaklı itiraf, hem de vahiy ve peygamberliği inkâr ile küfür ile Allah'a ortak koşmada ısrar etsinler,

¹⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/712.

¹⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/712-713.

¹⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/713.

Pişman Olmamak İçin

Ne güzel buyurmuşlar:

O bildiğin sözleri söyle, onlar fayda verir.

Eğer hiçbiri sözünü kabul etmezse bile...

Sonra da pişmanlık ridâsına büründüler.

Haykırdılar:

-"Ah! Neden hakk sözü tutmadım" diye söylendiler..."

'Allah dilese idi.'

Onların tevhitlerini ve müşrik olmamalarını dileseydi;

"Müşrik olmazlardı..."

Bu kavî-i şerîf, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kâfirlerin iman etmelerini dilemediğine işarettir. Lakin kâfirler imana yöneldikleri zaman da Allâhü Teâlâ hazretleri, kâfirlerin iman etmelerine mâni olmaz. Bu kavî-i şerîfin manâsı, kâfirlerin kendi irâde-i cüz'iyeleriyle iman etme tarafına tercih ve ihtiyar etmedikleri ve küfürde ısrar etmeyi (seçip tercih ettikleri) zaman, Allâhü Teâlâ hazretleri kendi katında onların iman etmelerini dilemez, (onları iman etmeye zorlamaz) demektir. ¹⁰⁶

Murâkib Değildi

"Biz seni onların üzerine kılmadık.."

Mâ ba'dine taalluk etmektedir. Gelecek olan "Onların ü-zerine" kavî-i şerîfi de Öyledir... (Ne kılmadık?)

Onların amellerini muhafaza için; bizim tarafımızdan murâkib ve müheymin (koruyucu ve gözetleyici) olarak göndermedik... ¹⁰⁷

Vekili de Değildi

"Ve sen onlara vekil de değilsin."

Onların tarafından, onların işlerini yürütmek ve onların maslahatına olan işleri tedbir edip yoluna koymak için tayin edilmiş bir vekil değilsin... ¹⁰⁸

Hafız ile Vekilin Farkı?

Haddâdî(r.h.) buyurdu:

(Bu âyet-i kerimede,

Biz seni

onların üzerine murâkib göndermedik, sen onlara vekil de değilsin," kavî-i şerîfleriyle) "hafız" ve "vekil" (ism-i şerîflerin) arasını topladı.

Zira bu iki kelimenin manâsı birbirinden ayrıdır.

Zira bir şeyin hafız'ı, onu zararlarından koruyan, demektir.

' Bir şeyin vekil'i ise, ona hayırları celbedendir. ¹⁰⁹

Kâfirlerin iman Etmemeleri

Allah dilese idi müşrik olmazlardı."

Kavî-i şerîfinde zahir oldu ki, kâfirlerin hakkı (ve imanı) kabul etmemeleri onların aslî şekâvetlerindedir. Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri, onların saadet ve hidâyetlerini dilemedi. ¹¹⁰

Şakâvetin (bedbahtlık.mutsuzluk) Alâmetleri

Şakâvetin alâmetleri

1- Gözlerin donması (AUâh korkusundan dolayı gözlerden yaşın akmaması,)

2- Kalbin kasaveti (katılaşması),

¹⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/713-714.

¹⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/714.

¹⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/714.

¹⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/714-715.

¹¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/715.

- 3- Dünya sevgisi,
4- Tûl-i emeldir...(dünya arzuları) ¹¹¹

Saadetin Alâmetleri

- "Saadetin alâmetleri şunlardır:

- 1- Sâllhleri sevmek,
- 2- Salih (ve evliyaya) yaklaşmak,
- 3- Kur'ân-ı kerim okumak,
- 4- Gecenin seher vaktini uyanık geçirmek,
- 5- Âlimlerin meclislerine katılmak,
- 6- Kalbin rakik (ince ve yumuşak) olmasıdır... ¹¹²

Hikaye (Înayet ve Muhabbet)

el- Muhallib es-Sâlih (r.h.) hazretleri'nden rivayet İbrahim olundu:

Kabe'yi tavaf ediyordum. Kadının biri Kabe'nin örtülerine yapışmış ve şöyle diyordu:

- "Bana olan sevgin aşkıyla; kalbimi bana geri ver!" diyordu. Ona:

- "Ey kadın! Allâhü Teâlâ hazretlerinin seni sevdiğini nereden biliyorsun?" diye sordum. O:

- "Kadîm inânetiyle (biliyorum. Zira) beni bulmak için ordular dağıldılar. Mallar infak etti. Ta ki beni şirk beldelerinden çıkarttı ve beni tevhit şehrine koydu. Cehaletimden sonra (kendisini bana tanıttı ve beni) arif kıldı. Ey İbrahim bütün bunlar, ancak ya inayettir veya muhabbettir..." ¹¹³

Güzel Sonuç Zahitliğe Bağlı Değildir

Hafız (k.s.) buyurdular:

- "Muhakkak ki güzel akîbet

Yani iman ile vefat etmek...

Rindelik ve zâhidlik ile değildir.

Akîbet ancak işlerini;

Înayet (i kadîmeye) ismarlayanlarıdır..." ¹¹⁴

Kulun Üzerine Vacip Olanlar

Kul'un üzerine vacip olan (sahih bir akâid ve gerçek bir imandan sonra) sâlih amellere koşmaktır.

Çünkü sâlih ameller gerçekten saadetin alâmetlerindedir. Sâlih amelleri geciktirmek ve tûl-i emel ise şakâvetin aiâmetlerindedir... ¹¹⁵

Hikâye (Tul-i emel ve tevbe)

Hikâye olundu. Allah'ın (evliya) kullarından bazıları, kendisine iblisi göstermesini Allâhü Teâlâ hazretlerinden istediler. Ona;

- "Allâhü Teâlâ hazretlerinden âfet iste!" dediler. O, kaçındı. Ancak bunu (şeytanı) görmeyi istedi.

Allâhü Teâlâ hazretleri, ona şeytanı izhâr edip, gösterdi. O âbid, şeytanı gördüğünde, şeytanı dövmeye istedi.

Şeytan ona;

- "Eğer sen yüz yıl yaşamayacak olsaydın, elbette ben seni helak ederdim ve akîbetini bozardım!" dedi.

Adam şeytanın bu sözüne aldandı.

Kendi kendine;

- "Benim ömrüm uzun ve ölümüm daha uzak; dilediğimi yapar ve sonra da Tevbe ederimi" dedi.

O Âbid kişi böylece ibâdeti terk etti.

Fışkın ve fücürün içine daldı.

Ve (sonuçta) helak oldu.

¹¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/715.

¹¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/715-716.

¹¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/716.

¹¹⁴ Divân-ı Hafız-ı Şirâzi s. 62,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/716.

¹¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/716-717.

İşte bu hikâye seni tûl-i emelden sakındırmaktadır. Muhakkak ki tûl-i emel (uzun dünya arzulan) büyük bir âfettir... (3/82)

Saib (r.h.) buyurdular:

Gafillerin işlerinin başı ve bildikleri tûl-i emeldir.

Onlar, evleri güvercin hâne yaptılar. ¹¹⁶

Tebliğ

Bil ki, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine düşen vazife sadece tebliğdir. Her kavmi, yaratıldıkları şeye delilleriyle davet eder. Avamı tevhide davet eder. Havâssı vahdaniyete davet eder, Havassui-havâssı ise vahdet'e davet eder. ¹¹⁷

Mürşid-i Kâmilin davet usûlü

olan velinin (mürşid-i

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin vârisi kâmilin) hâli de böyledir...

Lakin bu makamlara vâsıl olmak, Allâhü Teâlâ hazretlerinin hidâyeti ve meşfetiyle mümkün olur.

Her isteyen istediği makama çıkartmak mürşidin elinde ve imkânında değildir.

Arada kalan kalır. Vahdet âlemine ulaşan ulaşır. ¹¹⁸

Tevhid Kelimesi

Kişiyi vahdete ulaştırın sebep, tevhitir. Kâfir kişi, ancak tevhit kelimesini söylemekle mümin olur. mümin kişi de tevhit kelimesini çok tekrarlamakla ihlas ehlinde olur.

Zira ister gizli ve ister aşikâr olsun, mutlak şirk, ancak mutlak tevhit kelimesiyle giderilir.

Nakıs (noksan) mümin, aşikâr şirk ile müşriklerin tarafına iltifat etmez. Ve onun hâli... Kâmil mümin de böyledir. Kâmil mümin! gizli şirk ile müşriklerin tarafına bakmaz. İşte bundan dolayı;

- "Rabbinden sana ne vahiy olunuyorsa, ona tâbi ol... Başka ilâh yok; ancak O... Müşriklere bakma." ¹¹⁹ Buyurdu.

Lâkin hakikatte onlardan yüz çevirmek, zahirde onları islâm'a davet için onlara yönelmeye zıt değildir. Ta ki hüccet lazım gelsin ve susturmak hâsil olsun diye...

- "Allah dâr'us-selâm'a çağırıyor ve dilediğini bir doğru yola hidâyet buyuruyor." ¹²⁰

Selâm hidâyete tabi olanların üzerine olsun.

Melâm (kötülük ve yerilme) hevâyâ tâbi olanların üzerine olsun

Hafız (k.s.) buyurdular:

- "Bu şehirde leziz şekerler vardır ki. Onlar kanaatkar olmuşlar, Şahbazanlar tarikatta Mekislik makamına saplanmışlar...." ¹²¹

Gayri Müslimlerle İletişim

Yüce Meali:

Mamâfih onların Allah'tan beride taptıklarına sebb de etmeyin -sövmeyin- ki, cehaletle tecâvüz ederek Allah'a sövmesinler. Her ümmete böyle amellerini tezyin etmişsinizdir. Sonra ise hep dönüp Allah'a varacaklar... 0 vakit kendilerine tamamen haber verecek ne yapıyorlardı!?!108

Bir de olanca yeminleriyle Allah'a kâsem ettiler ki: Eğer kendilerine bambaşka bir âyet gelirse imiş, her halde ona imân edeceklermiş... De ki:

- "Âyetler ancak Allah'ın nezdinde..." Siz ne bileceksiniz ki... Doğrusu onlar, o âyet geldiği vakit de imân etmeyecekler.

Biz onların Kalblerini ve gözlerini ters döndürürüz. İlkin buna imân etmedikleri gibi bırakıveririz kendilerini de, tuğyanları içinde körü körüne bocalar giderler.110 ¹²²

¹¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/717.

¹¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/717.

¹¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/717-718.

¹¹⁹ el-En'âm: 6/106,

¹²⁰ Yunus: 10/25,

¹²¹ -i Hafız-ı Şirâzi s. 235.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/718.

¹²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/719.

Tefsîr-i Şerifi:

Sövmeyin

"Ve sövmeyin!"

Ey müminler, küfretmeyin (sövmeyin)! "Onlara ki," Yani putlara...

"Tapıyorlar..." İlahlar olduğunu iddia edip, taptıkları şeylere...

"Allah'tan beride..."

Allâhü Teâlâ hazretlerine ibâdeti bırakanlar, demektir. İbadet edenlerden murad; kâfirlerdir ¹²³...

Gayri Müslimlere Hakaret

Mevlânâ Ebu's-Suûd (r.h.) buyurdular:

Yani (gayr-i Müslimlerin) tapmakta oldukları ilâhlarına ibâdetleri cihetinde sövmeyin! Meselâ, sizin (onlara yüzlerine karşı) siz ve taptıklarınız helak olsun, demeniz gibi ¹²⁴.

Allah'a Sövmelerine Sebep Olmayın

"(Haddini) tecâvüz ederek (düşmanlıkla) Allah'a sövmesinler."

Haktan bâtıla tecâvüz ederek; sizin onlara söylediğiniz sözlerin bir mislini size söyleyerek (Allâhü Teâlâ hazretlerine sövmesinler) demektir.

"Haddini aşmak ve düşmanlık" kelimesi masdariyet üzerine mensuptur.

Çünkü bu onun (Allah'tan başkasına tapanların) yaptıkları işlerden bir çeşit iştir... Çünkü sebep düşmanlığın cinsindedir. I "Haddini aşmak ve düşmanlık" kelimesi mefûl-ü lehtir. Yani "Düşmanlıktan ve haddini aştığı için," demektir.

"tlimsizlik (ve cehaletle)" Hâl'dir.

Yani Allâhü Teâlâ hazretlerini bilmeyerek ona söverler ve Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmeleri vacip olan (saygı ve huşu ile) zikretmezler. Yani cehaletle sohbet ederler. Eğer onlar, Allâhü Teâlâ hazretlerinin hakkını

¹²³ Sadece Müslümanlara değil, insanların "Kâfir" ve "Münafık" olduklarına bakmadan bütün insanlık ile iyi ilişkiler içinde bulunmalı, hâl, hareket ve güzel ahlakımız ile Gayri Müslimlerin sevgisini kazanmaya çalışmalıyız. Çünkü kâfirlere, savaş hâlinin dışında bir kötülük yapılmaz. Zimmilere yani içimizde yaşayan gayr-i müslimlere eziyet ve kötü muamelede bulunmak asla caiz değildir. Yakın bir tarihe kadar islam memleketlerinde Müslüman, Hristiyan, Ermeni. Yahudi ve diğer gayri müslim milletler hep aynı mahalle ve aynı sokakta huzur içerisinde oturuyorlardı. İnsanlar birbirlerinin dinî inançlarına saygılı idiler. Kimse kimseye karışmıyordu, islam ülkelerinde inançlarından dolayı hiç bir gayri müslime zorluk çıkarılmamış ve hiç kimseye işkence yapılmamıştır. Hristiyanların Engizisyon mahkemelerinde Müslümanlara bin bir türlü işkence yaptıkları bir dönemde bile, Hristiyanlar. Müslümanların ülkelerinde emniyet içerisinde yaşıyorlardı. Yahudilerin iğneli fiçlarda Müslümanların son damlasına kadar kanını emdikleri bir dönemde, kimsenin ülkesine kabul etmediği Yahudileri, Fatih Sultan Mehmed Han Hazretleri, İslam ülkesine kabul ederek; huzur, saadet, esenlik ve güvenlik içerisinde Osmanlı topraklarında yaşamalarını sağlamıştır... Müslümanlığımıza şükretmeli. hâl ve hareketlerimiz ile gayri müslimlere örnek olarak Müslümanca yaşamalı ve ateşe girmekten korktuğumuz gibi, bizi küfre götürecek söz ve davranışlardan kaçınmalıyız. Çünkü Efendimiz bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurmaktadırlar:

"Üç (şey) kimde (toplanmış) olursa o. (kalbinde) imanın tadını bulur: Allah ve Resulünün ona başkalarından daha sevimli olması; bir kimseyi sevecekse. ancak Allah için sevmesi ve küfre dönmekten, ateşe atılacakmışçasına hoşlanmamasıdır." Buhari c. 1. s. 9

Dinini seven başkalarının dinî inançlarına saygılı olur. Cenab-ı Allah'ın nezdinde İslam dininden başka hak din yoktur.

"Allah nezdinde hak din İslam'dır." Al-i Imrân: 19 Ve;

"Kim, İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki. kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o. Âhiret'te ziyan edenlerden olacaktır." Al-i Imran 3/85, Herkes bu gerçeği kavrayamaz. Bu İlahî hakikatlere iman etmek herkese nasip olmaz. Müslüman bir çevrede, Müslüman bir anne ve babanın evladı olarak dünyaya geldiğimiz için Cenab-ı Allah'a ne kadar şükretsek az...

Gayr-i müslimlerin, mabûdlarına, peygamberlerine, kitaplarına, dinlerine ve değer yargılarına dil uzattığımız veya onlara tahkir edici sözler kullandığımız an, onlarda bizim mukaddesatımız hakkında ileri-geri konuşacaklardır. Toplum hayatı yaşayan insanlar, önce birbirlerinin inançlarına saygılı olma kültürünü mutlaka edinmelidirler. Bu kültürü edinmeden inanca saygının topluma mal edilmesi mümkün değildir...

Kafir ve münafıklarla iletişim kurarken, belli bir ölçüde hoşgörülü davranmalıyız.

"(Ey habibim!) Kullarıma söyle, (kafirlere) sözün en güzelini söylesinler. Sonra şeytan (inanımlarla inanmayanların) aralarını bozar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır." İsra 17/53

İslâm'ın tebliğinde temel düsturumuz "kavl-i leyyn" yumuşak sözlü; yani nazik ve yumuşak davranıp, güzel sözlü, ikna edici olmaktır. Cenab-ı Allah, Musa Aleyhisselam ile Hazreti Harunu, Firavuna gönderirken onlar şöyle diyordu:

"Varın ona yumuşak söz söyleyin. Olur ki nasihat dinler yahut korkar." Tâhâ 20/44 Şeytan, inananlar ile inanmayanlar arasına uçurum meydana getirmeye çalışmaktadır. Onun işi bozmaktır. Şeytanın işi insanları cephelere ayırıp, birbirine düşman etmektir. Müminler, şeytanı tuzağa düşmeden, inkarcılarla iyi diyalog kurmalıdır. Şiddet ve hiddet göstererek İnsan kazanmak mümkün değildir. Sabır, tahammül, ve sevecen bir tavırla onlara yaklaşım, ilim ve güzel ahlak ile onları etkilemeli ve ikna etmeye çalışmalıyız. Kırıcı ve gönül yıkıcı tavırlardan uzak durmalıyız. Baskı yaparak ve kalplerini kırarak, gayri müslimleri kazanamayız. Ahmed Yesevî Hazretlerinin buyurdıkları gibi "Kafir bile olsa kimsenin kalbini kırma, kalp kırmak. Allahü Teâlâyı incitmek demektir." Çünkü sen gayri Müslim de olsa bir insanın kalbini kırarsan onları İslâmiyet'ten soğutmuş olursun. Biz. gayri Müslimlerin Müslüman olmaları için çalışmalıyız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/719-720.

¹²⁴ Ebus Suûd Tefsiri, c. 3, s. 171.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 7/721-722.

gereğince takdir edebilselerdi, o şekilde davranmazlardı...

Sual: Eğer sen desen ki: Onlar (müşrikler), Allâhü Teâlâ hazretlerini ve azametini ikrar ediyorlardı. Müşrikler, Allâhü Teâlâ hazretleri katında kendilerine şefaathçi olsun diye putlara tapıyorlardı. Nasıl Allâhü Teâlâ hazretlerine sövsünler? (Böyle bir şey olur mu?)

Cevap: Derim ki: Onlar (müşrikler), bunu (Allâhü Teâlâ hazretlerine sövme işini) açıkça yapmıyorlardı. Fakat onların fiilleri, hareket ve eylemleri bunu ifade ediyordu ve onları buna götürüyordu. Zira gayz ve gadap (nefret, kin ve kızgınlık) insanı akıl dışı bir şekilde konuşmaya götürür. Görmüyor musun, Müslüman kişi bile, gadabi şiddetlendiği zaman, kendisine küfre götürecekt şeyleri konuşuyor. Bundan Allah'a sığınırız.¹²⁵

Taatın Terki

Bu âyet-i kerime, taat, bir ma'siyete götürdüğü (ve günaha yol açtığı) zaman, o taatın terkinin vacip olduğuna, delildir... Zira, şerre götüren de serdir.

Görmüyor musun, putlara sövmek, putları yermek, taatın usûlünden olduğu halde; Allâhü Teâlâ hazretleri, putlara (ve Allâhü Teâlâ hazretlerinden başka sövülen bütün şeylere) sövmeyi nehyetti...

Çünkü (Allah'tan başka tapılan ma'budlara) sövmek; büyük bir ma'siyete yol açmaktadır. O da başkalarının da Allâhü Teâlâ hazretlerine sövmeleridir. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sövmeleri (ve mukaddesatımıza dil uzatmalarıdır...) Böyle bir sefahat kapısı açılmış olur....¹²⁶

Emr-i Bü-Ma'rûfun Terki

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Bunda (bu âyeti-i kerimede) şuna delil vardır: İnsan, başkasına iyiliği emretmek (emr-i bi'l-ma'rûf) yapmak İsteddiği zaman; emredilen kişinin bundan daha şiddetli bir hale düşeceğini bildiği zaman (meselâ:)

- 1 -Sövmek,
 - 2- Dövmek,
 - 3- Öldürmek,
 - 4- (Müslüman ise küfre girmek,)
 - 5- (Taat ehliyse isyana girmek)
 - 6- Ve benzeri şekilde daha büyük tehlike ve şiddetli tavır alacak ise;
- (Bütün bu durumlarda) evlâ olan o (kötü) kişiye bir şey emretmemek ve onu olduğu halde, hâli üzerine terk etmektir...

Sa'dî (k.s.) buyurdu:

"Madem ki sözün mecal ve mahallini görmedin Söz söyleme! Sözü yerinde söyle! Meydanı görmeden sözü muhafaza eyle!"¹²⁷

Kendini beğenmek

"Böyle,"

Bu kuvvetli tezyîn ve süsleme gibi... Bu tezyîn, müşriklere Allâhü Teâlâ hazretlerine sövmek ve putlara ibâdet etme süsüdür. (3/83)

"Her ümmete böyle amellerini tezyin etmişizdir..."

- 1 - Hayır ve şer,
- 2- iyi ve kötü,
- 3- Taat ve isyan,
- 4- Hidâyet ve dalâlet,
- 5- İman ve küfür.

Bütün amelleri ne olursa olsun; yapması mümkün olan amelleri her ümmete süslü gösterildi...

Amellerinin kendilerine süslü gösterilmesi (onları ya) tevfiik (ve başarıya) götürür veya yardımsızlığa (ve haktan ayrılmaya) götürür...

"Sonra İse hep Rablerinedir," işlerinin mâlikinedir...

"Onların dönüp varacakları..."

Ölümden sonra dirilme ile onların dönüşleri Allâhü Teâlâ hazretlerinedir...

vakit kendilerine haber verecek,

¹²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/722.

¹²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/723.

¹²⁷ Bostân-ı Sa'dî s. 170.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/723.

O vakit hiç geciktirmeksizin kendilerine haber verecektir. "Onlar ne yapıyorlardı!?"

Dünyada onların yapa geldikleri ve üzerine devam ettikleri; kendilerine süslü gösterilen kötülüklerini kendilerine haber verecektir...

Bu kavli-i şerif, ceza ve azabı (beyân eden bir) vâfidir. Bir kişinin korkuttuğu kişiye; "Senin yaptıklarını yakında sana haber vereceğimi" demesi gibidir.¹²⁸

Hakikî Suret

Bunda bir nükte vardır. O nükte de, bu hayatta zahir olan bütün ayan ve arazların (somut ve soyut-madde ve madde olmayan şeylerin) hepsi, ancak, hakikî suretine muhalif olan müsteâr bir surette zahir olurlar. O suretinde Âhîret hayatında zahir olacaktır.¹²⁹ (O zaman herkes amelini karşısında aslî ve hakikî suretinde görecektir...)

Muhakkak ki isyan, günah ve hatalar ve öldürücü zehirler, dünya hayatında en güzel surette görünüyor ve âsî olan nefisler, onları güzel ve hoş görüyorlar. Bu âyet-i kerimde ifâde edildiği gibi...

Taat (ve ibâdet de) böyledir. Taat ve ibâdet güzellerin en güzeli olmasına rağmen, onların (taat ve ibâdetten yoksun kişilerin) yanında kerih (çirkin ve kötü) bir surette zahir olur.

İşte bundan dolayı, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Cennet mekruhlarla (nefsin hoşuna gitmeyen) şeylerle gizlendi. Cehennem ateşi de şehvetlerle kapatıldı.." ¹³⁰

Kâfirlerin amelleri, bu hayatta onlara süslü ve güzel bir surette görünmektedir. Onlar da amellerini güzel görüyorlar. Tuğyan ehli de o günahları güzel görürler. Onların bu amelleri Âhîret'te kendilerine münker ve korkutucu hakikî suretlerinde tezahür eder... Onlar bu anda, bu amellerini tanırlar. Ameller, kendi hakikî suretlerinde izhâr edilmeyi kendilerinden haber vermek diye tabir edildi. Çünkü onlardan her biri amellerinin hakikatini ve mâhiyetini olduğu gibi bilmeye sebeptir...

"İrşâd tefsîr" ¹³¹inde de olduğu gibi...

Çirkin amellerin suretleri, dünyevî berzahta da seyr-i sülûk ehline tezahür eder. (Kötü amelleri kendilerinin gözlerine çirkin görünür...) Ve onlar kötü olan amellerini düzeltmeye çalışırlar... ¹³²

Hikâye (güzel amel-çirkin amel)

Şeyh Ebû Bekir ed-Darîr (r.h.) hazretleri'nden rivayet olundu.

Buyurdular:

Benim civarımda güzel yüzlü bir genç vardı. Gündüzleri hep oruç tutar ve hiç İftar etmezdi. (Bütün günleri oruçlu geçirirdi...) Geceleri, kıyam (İbâdet ve taat) ile geçirirdi. Geceleri uyumazdı. Bir gün bana geldi:

"Ey Üstaz! Gece virdimde (evrâd ve ezkârımda) uyudum... (Rüyamda) mihrabımın ikiye bölündüğünü gördüm. Sanki ben bazı câriye (ve hurilerin) mihraptan çıktıklarını gördüm. Onlardan daha güzel yüzlü kadın görmedim. Onların içinden bir tanesi de çok çirkindi. Ondandır çirkin görünüşlü bir kadın görmedim. Onlara;

"Siz kim içinsiniz? Bu (çirkin yüzlü) kim içindir?" dedim. Onlar:

"Bizler, senin geçen gecelerin içiniz! Bu ise senin uyuduğun gece içindir. Eğer sen bu gece ölecek olsan; senin nasibin bu çirkin yüzlü olacak!" dediler.

Sonra o çirkin yüzlü kadın şu beyitleri okudu:

"Mevlân'dan istel Beni hâlîme çevirsin. Sen beni arkadaşlarımda arasında çirkin gördün. Eğer sen bizimle (bizim durumumuzdan) öğüt alırsan gerçekten hayır yapmış olursun.

Müjdelen! Gerçekten sen Mevlâ'dan bir hâl üzeresin!"

Güzel câriye (kadınlardan) biri de şöyle dedi: "Bizler senin uyanık geçirdiğin (seher vaktinde), Döne döne ve yanık sesle Kurân-ı kerim geceleriniz..." ¹³³

Tabiatı Islâh

Okuduğun Bazı büyükler buyurdular:

Nefsin ayıplarının keşfedilip açılması, melekûtun inkişâfından daha hayırlıdır. Zira maksat,

1-Tabiat

2- Nefs,

¹²⁸ Ebu's-Suûd Tefsiri: c. 3, s. 173,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/724.

¹²⁹ Ebu's-Suûd Tefsiri: c. 3, s. 173.

¹³⁰ Sahih-i Buhârî: 6006, Şu ibarelerle geçmektedir:

Ebû Hüreyre (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular: " Cehennem ateşi de şehvetlerle kapatıldı. Ve cennet mekruhlarla (nefsin hoşuna gitmeyen) şeylerle gizlendi..."

¹³¹ Ebu's-Suûd Tefsiri: c. 3, s. 173,

¹³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/724-726.

¹³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/726.

- 3- Yemek,
- 4- içmek,
- 5- Uyku,
- 6- Ve benzeri tabiatın gereği olan hayvanî sıfatları ıslâh etmektir. ¹³⁴

Te'vilât-ı Necmiyye'den...

"Her ümmete amellerini tezyin etmişizdir..."

Makbul kişilere, kabul ehlinin amellerini ve red olunan kişilere de red ehlinin amellerini tezyin ettik...

"Sonra İse hep dönüp Allah'a varacaklar..." Yani bu amellere adım atan fırkanın her biri Rablerine giderler. vakit kendilerine tamamen haber verecek ne yapıyorlardı!?"

Ama kabul ehli, salih amelleri işleme yoluna girip adım atarlar... Lütuf yoludur. Allahü Teâlâ hazretleri, kendilerine fazl ve ihsanı ile onların güzel (ameller işlediklerini) haber verir.

Ama red ehli ise, kahr ve helak vadilerinde, muhalefet adımlarını kat ederler.

Onlara adalet ve hüsrân ile yaptıkları kendilerine haber verilir...

Te'vilât-ı Necmiyye'nin sözleri bitti. ¹³⁵

Ne Ekersen Onu Biçersin

Mesnevî'de buyuruldu:

- "Hiç şüphesiz herkesin malûmudur ki: "Ne ekersen onu biçersin!" " ¹³⁶ (3/84)

Hikâye (Kulluk Ve ibadet)

Bazı sâlihlerden rivayet olundu. Buyurdular:

Benim yakınlarımda acûz (yaşlı bir kadın) vardı. İbâdet etmekten zayıf ve güçsüz bir hale düşmüştü. Ondan nefsinde (canına) acımasını istedim. O:

- "Ey Şeyh! Nefsime acıdığım takdirde, Mevlâ Teâlâ hazretlerinin kapısından uzaklaştırılacağımı bilmiyor musun? Muhakkak ki kim, dünya ile meşgul olmakla Mevlâ Teâlâ hazretlerinin kapısından uzaklaşırsa; o kendi nefsinde mihnet, sıkıntı ve belâlara arz etmiştir... Çalıştığım (büyük bir gayret sarf ettiğim) halde amelim ne ki, kusur ettiğimde amelim ne olsun?..."

Sonra kadın dedi:

- "Vay, yazıklar olsun bana! Yarışmanın hasretinden ve ayrılığın acısından..." dedi.

Yarışmanın hasreti, kalkanlar, mezarlarından kalktıklarında ebrâr, nurânî bineklerine binecekler. İzzet ve Celâl'in kasrına (sarayına yani cennete) gidecekler. Kendilerini sevenlerin menzil ve mertebelerine yükseltilecek... Ve önelerine mukarrabînlerin hediye ve ihsanları sunulacaktır...

Geride kalanlar ise o anda mahzun ve kederli bir şekilde kalırlar. O anda kendisinden bütün faydalan kesilir...

Hasret ve teessüfe kapılır. Nedamet, keder ve pişmanlıktan eriyip gider.

Ayrılık acısı ise, o anda insanları ve ayrılığı birbirinden ayırır. Noksan sıfatlardan münezze olan Allâhü Teâlâ hazretleri bütün mahlûkatı, tek ve büyük bir sahrada topladığı vakit; nida eder:

- "Ey mücrimler! Ayrılın! Muhakkak ki, ancak mütekîler kurtuluşa nail olurlar!" Bu şu kavî-i şeriftir: 619

- "Ve haydin ayrılın bugün ey mücrimler!" ¹³⁷

O anda;

- 1- Kişi, eşinden,
- 2- Çocuk babasından,
- 3- Çocuk annesinden,
- 4- Baba çocuğundan,
- 5- Sevgili sevgilisinden,
- 6- Dost, dostundan ayrılır....

Çünkü bu (yakınlardan bir kısmı) cennet bahçelerine gönderilir. Bu da (bir kısmı da) bağlanarak, cehennemden çukurlarına batılacaktır...

Telef ve veda onların arasında uzun olacaktır. O anda onların göz yaşları nehirler gibi akacaktır. Ayrılık acısıyla... ¹³⁸

¹³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/726-727.

¹³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/727.

¹³⁶ Mesnevî-İşerif-i Manevî, Defter: 3, s. .

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/727.

¹³⁷ Yâsîn: 36/59,

¹³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/728-729.

Ayrılık Acısı

Ayrılığın acısını ifâde ve beyân için şiir söylediler:

- "Eğer sen o saat aramızda olsaydın;
Aramızda olanları görseydin;
Bizim defalarca vedâlaştığımızı görürdün.
O zaman, bilirdin;
Göz yaşlarımızın;
Denizlere ulaştığını.
Gözlerimizden yaşların aktığını elbette görürdün..." ¹³⁹
Yemin Ediyorlar
"Ve Allah'a kâsem ettiler..." ¹⁴⁰

Sebeb-i Nüzul

Rivayet olundu:

Kureyşliler, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

- "Ey Muhammedi

Sen bize Musa Aleyhisselâm'dan haber vermedesin! Musa Aleyhisselâm'ın beraberinde asâ'sı vardı. Musa Aleyhisselâm, esasını, taşa vurduğunda taştan on iki pınar kaynamaya başladı. Sen bize İsa Aleyhisselâm'dan haber verdin. İsa Aleyhisselâm, ölüleri diriltiyordu. Salih Aleyhisselâm, dağdan deve çıkarttı.

Sen de bize, böyle apaçık bir mucize getir! Eğer sen bunları yaparsan elbette biz seni tasdik eder ve sana iman ederiz!"

Müşrikler bu konuda yemin ettiler. Hatta yeminlerinde mübalağa ile çok aşırı gittiler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, onlara sordu:

- "Ne istiyorsunuz?" Onlar;

- "Sen bize Safâ tepesini altın yap!

Veya bize bazı ölülerimizi dirilt! Biz o Ölülerimizden, senin söylediklerinin hak mı veya bâtil mi olduğunu soralım!

Veya bize melekleri göster. Melekler, senin peygamberliğine şahadet etsinler!..."

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlara;

- "Sizinkilerinizin bazılarını yaparsam; beni tasdik eder misiniz?" dedi. Onlar:

- "Evet! dediler. Eğer sen bunları yaparsan, elbette topluca sana tabi oluruz!"

Müslümanlar, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden, onların kendisini tasdik etmesi için üzerlerine indirmesini istediler...

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bu konuda dua etmeyi düşündü. O anda Cebrail Aleyhisselâm geldi. Ve:

- "Eğer sen bunların olması için dua edersen; Allâhü Teâlâ hazretleri bu mucizeleri ikram ederse; onlara köklerini kazıyan bir azap ile azap eder. Ama eğer sen tâ Tevbe edinceye kadar onları olduğu hal üzere terk edersen; belki ileride Tevbe ederler (ve imana gelirler)," dedi.

İşte bu hadise üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu ¹⁴¹.

Âyet ve Mucizeler

- "Olanca yeminleriyle,"

Hâl mevkiinde masdardır.

Yani yeminlerinde olanca gayretleriyle yemin ediyor ve en galiz ve

şiddetli yemin ile yemin ediyorlar ki

yy en şiddetli yemin ile yemin ediyorlar ki;

"Eğer kendilerine bir âyet gelirse..."

Onların istedikleri, Mucizeler...

"Her halde ona imân edeceklermiş... De ki:

Onlara de ki:

"Âyetler ancak..." Hepsi...

"Allah'ın nezdinde..."

¹³⁹ Hazânetü'l-Edeb: c. 1. s. 433,

¹⁴⁰ İsmail Hakkı Bursalı (k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/729.

¹⁴¹ Taberi Tefsiri: c. 7, s. 312. İbni Kesîr Tefsiri, c. 2. s. 165.

İsmail Hakkı Bursalı (k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/729-730.

Yani Allâhü Teâlâ onun üzerine kadirdir. Onlardan dilediğini izhâr eder. Onlardan herhangi bir şeyi izhâr etmek benim gücüm, kudretim ve elimde değildir... Ben, ancak bir nezîrim (korkutucuyum)'dir...¹⁴²

mucizeleri Görseler

Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, Müslümanlara hitaben onların istedikleri âyetleri niçin göndermediğini beyân etti: Siz ne bileceksiniz ki...

Doğrusu onlar, o âyet geldiği vakit de imân etmeyecekler."

Sana ne öğretti ki, onların istedikleri Mucizeler ve âyetler geldiğinde onlar, iman etmeyeceklerdir. Belki onlar üzerinde oldukları küfür üzere kalacaklardır. Yani siz bunu bilmiyorsunuz. Siz bunu bilmezsiniz; kâfirlerin imana gelmelerini arzulayarak onların istedikleri âyetlerin gelmesini temenni ediyorsunuz. Bu kavli-i şerif, sebebi inkâr etti. Yani müsebbibin nefyini mübalağa ile beyân etti. Yani şuur ile... Bunda onların iman etmeyeceklerini beyan vardır. Bundan ilâhî rahmet ve yardıma mazhar olmayan kimselere âyetlerin apaçık bir şekilde deliller gelse bile bu delillerin ve onların istedikleri harikulade şeylerin gelmesinin kendilerine fayda vermeyeceğini beyan vardır.¹⁴³

Gözleriyle Görseler Bile

"Ve biz onların Kalblerini ters döndürürüz..."

Bu kavli-i şerif "Onlar iman etmezler," kavli-i şerifinin üzerine atıftır. Size ne bildirdi ki, belki biz o an onların Kalblerini haktan çeviririz; onlar anlamazlar...

Onun açıklığını... Onu görmezler ve ona iman etmezler. (3/8S) ^ "Buna imân etmedikleri gibi..."

Gelen âyetlere ve mucizelere "İlk defa..."

Ayın ikiye bölünmesi ve benzeri şeyler gibi... "Ve bırakıveririz kendilerini,"

Onları terk ederiz.

Bu kavli-i şerif "Onlar iman etmezler," kavli-i şerifinin üzerine atıftır. Ve bu kavli-i şerif, istihâm-ı inkârînin hükmünün içine dâhildir...

"Tuğyanları içinde,"

Dalâlet ve sapıklıkları içinde...

" bırakıveririz kendilerini," kavli-i şerifine taalluk etmektedir.

"Körü körüne bocalar giderler..."

Hayret içinde şaşkıncırlar; müminlerin hidâyetiyle onlara hidâyet vermediğimiz için...

Bu kav/-/ şerif, " bırakıveririz kendilerini," kavli-i şerifinde bulunan mensup zamirinden hâldir...¹⁴⁴

KalblerİN Çevrilmesi

Bu çevirme ve terkin yönü, onların istidatlarının fesadı ve külliyyen haktan yüz çevirmeleridir. Muhakkak ki onların hakka yönelmeleri ve hakkı kabul etmeye istidatları olmasıyla beraber Allâhü Teâlâ hazretleri, bunu (onları haktan uzaklaştırma ve terk etme işini) asla yapmaz.

Zira bu tamamen icbar olmuş olur.

Eğer o kişi, kahr olunmuş ve kalbinin üzeri mühürlenmiş ise, iyi bilsin ki, muhakkak ki bu durum (kalbinin mühürlenmesi) kendisine lütfün tesir etmemesindedir.

Allâhü Teâlâ hazretleri için hüccet-i bâliğa vardır.

Hidâyet ve tevfiK Allah'tandır...

Yedinci cüz tamam oldu. (Hicrî:) 1100 senesinin Rabû'l-Âhir ayının sonlarında¹⁴⁵ tamam oldu.

(Yedinci cüz'ün tercüme ve tahkiki. 11 Ramazan-ı Şerif, 1425 Milâdî 25 Ekim Pazartesi saat 01.30'da sona erdi...) Tashihin tamamlanması 26 Ramazan 1425 (9.11.2004)¹⁴⁶

¹⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/730-731.

¹⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/731.

¹⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/731-732.

¹⁴⁵ Hicrî 1100 senesinin Rebiül-Evvel ayının sonları; (Rebiül-Evvel ayının on beşinden itibaren göz önüne alınacak olursa; Milâdî: 1689 senesinin 8 Ocak ve 22 Ocak arasında bittiğini göstermektedir... Yedinci cüzün tercüme ve tahkiki. 11 -Milâdî 25 Ekim Pazartesi saat 01.30'da Şanlıurfa'da sona erdi,... Bunu m sekizinci cüz takib edecektir. TefvîK Allah'tandır. Mutercm.

¹⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 7/732-733.